

www.leaderturkiye.org

LEADER YAKLAŞIMI VE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK

1. LEADER YAKLAŞIMI
2. SİVİL TOPLUM/SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE ETKİNLİK TEORİSİ
3. SOSYAL GİRİŞİMCİLİK
 - 3.1. SOSYAL GİRİŞİMCİLİĞİ BELİRLEYEN FAKTÖRLER
 - 3.1.1. Bireysel Yaklaşım
 - Psikolojik Faktörler
 1. Özguven-Özyeterlilik
 2. Kişisel Yaratıcılık-Yenilikçilik
 3. Risk Alma
 - Demografik Faktörler
 1. Aile Faktörü
 2. Cinsiyet Faktörü
 3. Yaş Faktörü
 4. Eğitim Faktörü
 5. Tecrübe
 6. Kişisel İnanç ve Değerler
 - 3.1.2. Çevresel Yaklaşım
 - 3.1.3. Örgütsel Yaklaşım
 4. ARAŞTIRMA VE SONUÇLARI
 5. ÖNERİLER

1. LEADER YAKLAŞIMI

- **“LEADER” kelimesi Fransızca** “Liason Entre Actions pour le Developpement de l’Economie Rurale” sözcüklerinin baş harflerinden oluşmaktadır. İngilizce’de “Links between actions for the development of the rural economy” (European Commission, 2006: 5); Türkçe’de **“kırsal ekonominin kalkındırılması için faaliyetler arasındaki bağlantılar”** anlamına gelmektedir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019: 2).
- **LEADER’den önce** farklı yerel kalkınma yaklaşımlarıyla tarımda yapısal değişiklikler, çiftçiler üzerinden sektörel bazda gerçekleştirilmek istenmiştir. Bölgesel veya ulusal düzeyde kararı verilen kalkınma planları, **tavandan tabana yaklaşımla uygulanmıştır. Yerel paydaşlar kendi geleceklerinin mimarı olma konusunda cesaretlendirilmemiştir.** Bölge temelli ve **tabandan tavana yaklaşımı esas olan LEADER; kaynakları, paydaşları, çeşitli projeleri ve düşünceleri yerel seviyede “bir araya getirme”** uygulaması olarak başlamıştır ve ideal bir uygulama aracı olduğunu da ispatlamıştır (European Commission, 2006: 6).

LEADER YAKLAŞIMI

- **LEADER yaklaşımı ilkeleriyle uygulanarak**, başladığı yıl olan 1991'den bugüne kadar Avrupa Birliği (AB) kırsalında yaşayan topluluklara kendi geleceklerini şekillendirmede aktif rol oynamalarını sağlamaktadır. Bu zamana kadar LEADER I (1991–93), LEADER II (1994–99), LEADER+(2000–06) ve LEADER Axis (2007-2013) programları uygulanmıştır. Günümüzde “Community-Led Local Development (CLLD)”, “toplumun öncülüğünde kırsal kalkınma” (2014-2020) adı altında LEADER yaklaşımı uygulamaları devam etmektedir (European Network for Rural Development, 2016a: 1-2). **LEADER yaklaşımı, AB ülkelerinde çözölemeyen toplumsal sorunları çözen ve yerel kalkınmayı sağlayan bir programdır.**
- LEADER yaklaşımı AB kırsal kalkınma politikası içinde **yenilikçi** bir yaklaşımdır. Kırsal kalkınma, **ortak tarım politikasının giderek artan önemli bir parçası** olmuştur. Kırsal kalkınma politikası; AB kırsal alanlarında sürdürülebilir bir kalkınma için ekonomik, sosyal ve çevreye ilişkin sorunları belirleyerek kalkınmaya yardımcı olmaktadır. LEADER yaklaşımı, **önceden uygulanmış yaklaşımları gerçekleştirmekten ziyade kırsal alanda yaşayan yerel toplulukların gelişmesi ve harekete geçirilmesi için öncülük (liderlik) eden aynı zamanda fark oluşturan bir metottur.** Örnekler, LEADER'in kırsal bölgede yaşayan insanların günlük hayatlarında gerçek bir **fark oluşturabildiğini göstermektedir** (European Commission, 2006: 5-6).

LEADER YAKLAŞIMI

- LEADER, kırsal kesimde yaşayan toplulukların **ihtiyaçlarını yeni yöntemlerle karşılayarak** ve **yerel kapasiteyi kullanarak** laboratuvar ortamında, **“yerinde”**, eski ve yeni sorunları çözmek için **“cesaretlendirici ve yenilikçi çözümler”** üreterek önemli bir araç olmuştur. AB üyesi ülkelerin kırsal alanlarında önemli sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca **aday ülkelerde günün gerçeklerine göre birlik uyumunu** sağlamak için önemli bir görevi yerine getirmektedir. LEADER genellikle destek görmeyen veya sınırlı destek gören; **kültürel faaliyetler, doğal çevrenin iyileştirilmesi, mimari ve tarihi miras değerlerinin rehabilitasyonu, kırsal turizm gibi kırsal alanlarda faaliyet gösteren diğer program kapsamında bulunan sektörlere ve gruplara yardımcı olur; ayrıca üreticiler ve tüketiciler arasındaki işbirliğinin gelişmesine katkıda bulunur** (European Commission, 2006: 5).

LEADER YAKLAŞIMI

LEADER yaklaşımının amaçları şunlardır:

- (1) Tarım, turizm, kültürel miras, hizmetler sektörü ve sosyal konular gibi **kırsal alanlarda yaşamın bütün unsurlarını birbirleriyle işbirliği içinde hareket ettirerek yerel ekonomiyi geliştirmek ve iş olanakları artırmaktır.**
- (2) Kırsal kesimde yaşayan toplumların **kapasitelerini artırarak kırsal alanların sosyal, ekonomik ve çevresel olarak iyileştirilmesine katkı sağlamaktır.**
- (3) Yerel alanda **henüz kullanılmayan yerel kaynak ve potansiyelden faydalanarak yeni gelir kaynakları oluşturmak ve yaşam kalitesini artırmaktır.**
- (4) Kırsal kesimde yaşayanların yerel kalkınma süreçlerine gerçek anlamda katılmalarını sağlamaktır.
- (5) **Kırsal toplumların daha büyük toplumlarla entegrasyonunu sağlamaktır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019: 3).**

LEADER YAKLAŞIMI

LEADER yaklaşımı, şeffaf ve açık prosedürlerle, **yerel katılımcılar tarafından yerel seviyede uygulanan ve yerel seviyede karar verilen oldukça etkili olan bir kalkınma programıdır**. LEADER, “ne yapılacağını” gösteren geleneksel yerel kalkınma politikalarından farklıdır, “nasıl yapılacağını” gösterir. LEADER yaklaşımı yedi (7) temel özellik ile özetlenebilir. Bu özelliklerin hepsi ayrı ayrı tanımlanabilir; ancak bir bütün olarak uygulanması oldukça önemlidir. **Bu özelliklerin herbirinin tam olarak uygulanması, kırsal alanlarda etkisinin uzun süreli olması ve kendi sorunlarının kendi kapasiteleriyle çözülmesi için oldukça önemlidir**. Bu özellikler şöyledir:

- (1) Sınırları belirlenmiş alan bazlı (temelli) **yerel kalkınma stratejileri**,
- (2) Stratejilerin **tabandan tavana** detaylı hazırlanması ve uygulanması,
- (3) Yerel kesimdeki tüm paydaşların ortaklığı: **YEG’ler**,
- (4) **Yenilikçilik**,
- (5) Bütüncül ve **çok sektörlü** uygulamalar,
- (6) Yerel-bölgesel-ulusal-uluslararası bağlantılar (**ağlar**) **oluşturma**,
- (7) **İşbirliği** yapmadır (European Commission, 2006: 8).

LEADER YAKLAŞIMI

1. Alan bazlı yerel kalkınma stratejileri, genellikle ortak gelenekler, yerel bir kimlik, aidiyet duygusu, ortak ihtiyaç ve beklentilerle karakterize edilen küçük, homojen, sosyal olarak kaynaşmış bir alanı, planların uygulanması için “hedef alan” olarak ele almaktadır. Böyle bir “hedef alan”, yerel alanın güçlü ve zayıf yönleri ile tehdit ve fırsatların belirlenmesini, iç potansiyeli ve sürdürülebilir kalkınma için “öne çıkan işlerin yürütmesini engelleyen kimse ve durumların tanınmasını” kolaylaştırmaktadır. Alan bazlı yaklaşım aslında “yerel alan” anlamına gelmektedir. Bu yaklaşım, eylemlerin gerçek ihtiyaçlara ve yerel rekabete uyacak şekilde daha hassas şekilde yapılmasına izin verdiği için diğer yaklaşımlardan daha iyi sonuçlar elde edilmesini sağlamaktadır. Seçilmiş alanda, uygulanabilir yerel kalkınma stratejisini destekleyen beşeri, iktisadi ve tabii kaynaklar arasında yeterli miktarda uyum belirli çoğunlukta halkın temsil edilmesi gerekmektedir. Seçilmiş alanın önceden tanımlanmış idari sınırlara uyma zorunluluğu yoktur. “Yerel alan” tanımı evrensel değildir ve sabit bir tanımı da bulunmamaktadır. “Yerel alan” tanımı, kapsamlı bir ekonomiye, sosyal değişimlere, çiftçiliğe, arazi yönetimine, çevresel kaygılara ve kırsal alanlar hakkındaki genel algılara göre değişmekte ve gelişmektedir. Yerel alan tanımı; küçük ölçekte büyüklüğü, homojen ve kaynaşmış yapıyı, ortak gelenekleri ve kimliği, paylaşılmış ihtiyaçları ve beklentileri, uyumlu ve belirli çoğunluğu, önceden belirlenmemiş idari sınırları ve yaşayan sayısının 10.000 ile 100.000 arasında olduğu yapıyı içermektedir (European Commission, 2006: 8-9).

LEADER YAKLAŞIMI

Stratejilerin tabandan tavana detaylı hazırlanması ve uygulanması, yerel katılımcıların kendi yaşam alanlarında belirlenecek önceliklerin seçiminde ve stratejiyle ilgili karar verme sürecinde yer alması anlamına gelmektedir. Deneyimler, tabandan tavana yaklaşımın, ulusal veya bölgesel yetkililerden gelen tavandan tabana yaklaşımlara karşı olmadığını veya alternatif olarak değerlendirilmemesi gerektiğini göstermektedir. Aksine tabandan tavana yaklaşımda, daha iyi sonuçların elde edilmesi için ulusal ve bölgesel yetkililerle birlikte hareket edilip ve etkileşime girilerek çalışılması gerektiğini göstermiştir. LEADER'in yedi özelliğinden en ayırt edici olanı, tabandan tavana yaklaşımdır. Bu yaklaşımda uygulanan kırsal politikalar, yerel toplulukların ihtiyaçlarına en iyi şekilde adapte edilerek dizayn edilmeli ve uygulanmalıdır. Yerel halkın katılımı; özel sektörü, kamuyu, ekonomik ve sosyal çıkar gruplarını, STK'ları, odaları, birlikleri, kooperatifleri ve nüfusun çoğunluğunu (kadın, yaşlı, genç, çiftçi vb.) kapsamaktadır. Kapasite oluşturma, tabandan tavana yaklaşımın vazgeçilmez bir bileşenidir. Bu bileşen, bölgenin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek için yerel halkın farkındalığının artırılması, eğitilmesi, katılımı ve harekete geçirilmesi (analiz), yerel kalkınma stratejisinin oluşturulmasında farklı çıkar gruplarının katılımı ve stratejiyi gerçekleştirmek ve uygun projelerin yerel düzeyde seçilmesi için açık, şeffaf olarak kriterlerin oluşturulması konularından oluşmaktadır. Katılım, ilk aşama ile sınırlı kalmamalı, uygulama sürecince genişletilmeli, stratejiye katkıda bulunulmalı, seçilen projeler başarılmalı, gelecek için öğrenilmeli ve planlama yapılmalıdır. Yerel katılımcılar arasında uzlaşma ve müzakere yoluyla fikir birliğine ulaşmak için harekete geçirme ve istişare prosedürlerinde belirtilmesi gereken önemli konu "şeffaflık" konusudur (European Commission, 2006: 9).

LEADER YAKLAŞIMI

Yerel alanda tüm paydaşların ortaklığı olan YEG'ler, LEADER yaklaşımının özgün ve vazgeçilmez bir özelliğidir. YEG'ler, yerel kalkınma stratejisinin belirlenmesi ve uygulanması, finansal kaynaklarının tahsisi ve yönetimi hakkında kararlar alma görevini üstlenmektedir. YEG'lerin sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmede etkili olması muhtemeldir. YEG'ler; kamu kesiminden, özel sektörden, sivil ve gönüllü sektörlerden potansiyel beşeri ve iktisadi kaynakları bir araya getirir ve bütünleştirir. Bölgenin ekonomik rekabet gücünü artırmak için gereken kritik çoğunluğa, sinerjilere ve müşterek hedeflere ulaşmak için çok sektörlü eylemler ve ortak projeler etrafında yerel oyuncuları birleştirir. Birlikte çalışma konusunda çok az tecrübeye sahip farklı yerel katılımcılar arasındaki diyalogu ve işbirliğini güçlendirir, istişare ve tartışma yoluyla müzakereli çözümleri kolaylaştırır ve olası çatışmaları azaltır. Farklı ortaklar arasında etkileşim yoluyla, tarım sektöründe adaptasyonu ve değişim süreçlerini (örneğin, kaliteli ürünler, gıda zincirleri), çevresel endişelerin giderilmesini, kırsal ekonominin çeşitliliğini ve yaşam kalitesinin artırılmasını sağlar. **Bir YEG'de, kamu ve özel sektör ortaklıkları sağlanmalı ve bölgedeki farklı sosyo-ekonomik yerel çıkar grupları temsil edilmeli ve dengeli olmalıdır. Karar verme düzeyinde, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları, yerel ortaklığın en az % 50'sini oluşturmalıdır.**

LEADER YAKLAŞIMI

Yerel alanda tüm paydaşların ortaklığı olan YEG'ler, LEADER desteğinden faydalanmak için özel olarak kurulabilir veya önceden var olan derneklerin dönüşümü ile de oluşturulabilir. Uygulayıcı ekibe ve karar alma yetkisine sahip olan YEG'ler, olumlu bir şekilde ilkelerin uygulanmasını sağlayacak bir organizasyon modeli sunar. Deneyimler; farklı bölgesel-ulusal, siyasi ve kurumsal organizasyon şekilleri olan ve proje onayıyla mali yönetim konusunda kendi kendini idare etme hakkına sahip, ortak özellikleri içeren farklı YEG türlerinin geliştirildiğini göstermektedir. YEG'lerin rolü ve sorumlulukları, bazı üye devletlerde LEADER yaklaşımıyla kendiliğinden hızlı bir şekilde büyürken, bazılarında zamanla yavaş yavaş gelişmiştir. YEG'ler, yerel kırsal kalkınma stratejisinin içeriğini ve yönünü belirler, finanse edilecek farklı projeler hakkında da kararlar alır. Ödemeler genellikle YEG tarafından yapılan proje seçimine dayanarak, kamu finansmanını idare eden ve ödeme yapan yetkili otorite tarafından yapılır (örneğin Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu-TKDK). **Yerel alanlarda en aktif olan yerel unsurlar şöyledir; meslek örgütleri ve birlikleri (çiftçileri temsil edenler, çiftçilik yapmayan meslek grupları ve mikro işletmeleri temsil edenler), ticaret odaları, yerel alanda yaşayanların kurdukları organizasyonlar, yerel kuruluşlar ve yöneticileri, yerel politik temsilciler, çevresel kuruluşlar, bölgesel, ulusal ve uluslararası bağlantılar (dış bağlantılar) ve araştırmacılar, medyayı da kapsayan kültürel ve toplumsal hizmet sağlayıcılar, kadın kuruluşları ve gençlerdir.**

LEADER YAKLAŞIMI

Yerel alanda tüm paydaşların ortaklığı olan YEG'ler, Bir YEG şunları yapmalıdır; müşterek bir **projeyi bir alanın ilgili çıkar grupları ile birlikte oluşturmak**, yerel kaynaklara yeni bir bakış açısı getirme kapasitesine ve kendi kendine karar verme özelliğine sahip olmak, farklı uygulamalar arasında bağlantı kurmak, yerel kaynak karışımının sunduğu fırsatları kapsama yeteneğine sahip olmak, yenilikçi düşüncelere açık olmak ve farklı sektörel ayrılıkları birleştirmek ve ağ oluşturmaktır. YEG'ler, bireysel işlemleri içeren yönetim sorumluluklarının büyük bir bölümünü (örneğin, proje seçimi, ödeme, izleme, kontrol ve değerlendirme görevlerini) üstlenmek üzere temsilci görevlendirebilir. YEG'lerin kendi kendine karar verebilme özelliği ülkelerin özelliğine göre değişebilir. **Küresel, ulusal ve bölgesel düzeyde bağışlar/hibeler, LEADER proje ve uygulamalarının finansmanında yaygın olarak uygulanan yöntemdir.** AB ve ulusal kamu fonlarıyla birlikte finanse edilen bu bağışlar/hibeler, projenin ve alanın türüne bağlı olarak değişmektedir (European Commission, 2006: 9-12). LEADER yaklaşımının amaçları, bölge temelli yaklaşım sonucu kurulan YEG'ler vasıtasıyla gerçekleştirilir. **LEADER yaklaşımını ilkeleriyle uygulamak üzere kurulan YEG'ler ve kullandıkları bütçeler yıllara göre şöyledir; 1991 ile 1993 yıllarında 217 adet YEG, 1.2 milyar Avro, 1994 ile 1999 yıllarında 906 adet YEG, 5.37 milyar Avro, 2000 ile 2006 yıllarında 893 adet YEG, 5.1 milyar Avro (European Commission, 2006: 7), 2007 ile 2013 yılları arasında 400 adet YEG, 8.9 milyar Avro olmak üzere toplamda 2416 adet YEG 20.57 milyar Avro'luk bütçe kullanmıştır** (European Network for Rural Development, 2015: 1).

LEADER YAKLAŞIMI

Yenilikçilik, LEADER yaklaşımında kırsal alanların geliştirilmesine yönelik “yeni” ve “yenilikçi” yaklaşımların teşvik edilmesinde önemli bir rol oynayabilmektedir. YEG'lere destek vermek istedikleri eylemlerle ilgili karar verme sürecinde; sınırları genişleterek, esnekliklere ve özgürlüklere izin vererek “yenilikler” teşvik edilmektedir. Yenilikçilik geniş bir anlamda anlaşılmalıdır. **“Yenilikçilik”, yeni bir ürün, yeni bir süreç, yeni bir organizasyon veya yeni bir pazara giriş anlamında kullanılabilir.** Yenilikçilikte yapılan bu tanımlama sadece kırsal alanlar için değil kentsel alanlar için de geçerlidir. **Kırsal alanlarda nüfusun az olması, nispeten düşük sayıda insani ve fiziki kaynakların olması, araştırma ve geliştirme faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzluklar olmasa da kırsal alanlarda “radikal yenilikleri üretme” konusunda zorluklar çekilebilmektedir.** Yerel kesimde yenilikçilik; başka yerlerde geliştirilen yeniliklerin transfer edilmesi ve uyarlanması, geleneksel know-how (yapabilme) bilgisinin modernizasyonu (güncellenmesi), diğer uygulamaların tatmin edici ve sürdürülebilir şekilde çözemediği kalıcı sorunlara **“yeni çözümler bulunması” şeklinde uygulanabilir.** Bu uygulamalar yerel alanların kendine has sorunlarına çözümler üretebilmektedir. LEADER yaklaşımının yedi özelliği ile tanıtılması, mevcut uygulamalara adapte edilerek yenilikçi eylemlerin üretilmesine katkı sağlamaktadır. Örneğin **tabandan tavana yaklaşım, YEG tarafından desteklenecek yeni fikirlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.** Mevcut uygulamalar böyle fikirlerin ortaya çıkmasını sağlayamamaktadır. Yerel alanlarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin benimsenmesi ve kullanılması, yerel nüfusun yeniliklere geniş anlamda katılabilmesi ve erişebilmesi için önemli bir araçtır (European Commission, 2006: 12-13).

LEADER YAKLAŞIMI

Bütüncül ve çok sektörlü uygulamalar, tek bir sektöre bağlı kalınmadan çok sektörlü ve bütüncül olarak uygulanan programdır. LEADER yaklaşımının uygulanmasında ana temel kaynak olan yerel kalkınma stratejisi, **çeşitli sektörel faaliyetleri birleştiren, çok sektörlü bir mantığın uygulanmasıdır. Yerel stratejilerde yer alan eylemler ve projeler, bir bütün olarak birbirlerine bağlanmalı ve koordine edilmelidir. Entegrasyon, farklı ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel oyuncular ve sektörler arasında bağlantı kurmaktır. Ayrıca entegrasyon; özel eylem grupları, tüm programların eylemleri ve tek bir sektörde yürütülen eylemlerle de ilgili olabilmektedir (European Commission, 2006: 13).**

LEADER YAKLAŞIMI

Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası bağlantı (ağ) oluşturma, doğrudan LEADER yararlanıcıları olsun ya da olmasın, AB içinde yer alan yerel kalkınma ile ilgili LEADER grupları, kırsal alanlar, yönetimler ve organizasyonlar arasındaki know-how (yapabilme) bilgisi, tecrübe ve başarıların paylaşılmasını içermektedir. Ağ oluşturma; yerel kalkınmada çıkarılan derslerin oluşturulması, yeniliklerin yaygınlaştırılması ve iyi uygulamaların transfer edilmesi için kurulan bir araçtır. Ağ oluşturma, insanlar, projeler ve yerel alanlar arasındaki bağlantıları geliştirir. Oluşturulan bu ağ, bazı kırsal bölgelerin karşılaştığı izolasyonel (dışlayıcı) uygulamaların üstesinden gelmeye yardımcı olabilir. LEADER grupları birbiri ile temas ederek, işbirliği projelerini teşvik etmeye yardımcı olabilir. Ağ oluşturma farklı türleri bulunmaktadır. Bunlar; kurumsal ağ oluşturma, yerel, bölgesel ve ulusal ağ oluşturmadır. Kurumsal ağ oluşturma, Avrupa Komisyonu tarafından gerçekleştirilmektedir. AB, kırsal kalkınma için LEADER grupları, yönetimleri ve aktif diğer tüm paydaşları bir araya getiren hem ulusal ve hem de Avrupa düzeyindeki ağ oluşturma (bağlantı kurma) yapılarını desteklemektedir. 2007 yılından beri bunun için; yerel kalkınma için Avrupa Ağı, her bir üye devlet için oluşturulan Ulusal Yerel Ağ kurulmuştur. Ağ oluşturma aktiviteleri, temel olarak sadece LEADER yaklaşımına odaklanırken, 2007'den bu yana daha geniş yerel kalkınma konularına da odaklanmaktadır. Başlıca ağ oluşturma faaliyetleri; yerel kalkınmanın farklı yönleri hakkında yayınlar hazırlama, seminerler düzenleme, iyi uygulamaların belirlenmesi için kırsal kalkınma eylemlerini analiz etme, kırsal alanlardaki kalkınma eğilimlerini belirleme, web siteleri kurma ve yayınlama, LEADER gruplarının potansiyel ortak arayışlarına yardımcı olma, uygulama faaliyetlerini gerçekleştirme ve uzmanlık desteği sağlamadır (European Commission, 2006: 13-14).

LEADER YAKLAŞIMI

Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası bağlantı (ağ) oluşturma, Avrupa ağı, Avrupa düzeyinde deneyimi paylaşmak ve her üye devletin ulusal ağı ve yönetimi için bir buluşma noktası olarak da faaliyet göstermektedir. **Ağ oluşturma faaliyetlerine katılım, AB mali desteğini alan tüm LEDAER gruplar için zorunludur, ancak diğer gruplar da bilgi ve deneyimlerini bu ağda paylaşabilirler.** Bazı üye devletlerde (örneğin, Yunanistan ve İrlanda'daki gruplar) ve Avrupa düzeyinde (Örneğin, Avrupa LEADER Kırsal Kalkınma Derneği) gayri resmi olarak oluşturulan yerel, bölgesel ve ulusal ağlar da bulunmaktadır. Bu ağlar belirli sayıda LEADER derneğinin ve ağlarının bir araya gelerek oluşturdukları dernekler veya ağlardır. Resmi olarak AB tarafından kurulan ağlar da bulunmaktadır. Belirgin şekilde öne çıkan ağ örnekleri şunlardır: (1) Avrupa Komisyonu tarafından kurulan **"Avrupa LEADER İzleme Aracı"** bir ağıdır ve web sitesi bulunmaktadır. Bu ağ LEADER'in tüm yönleri hakkında faydalı bilgiler sunmaktadır. (2) **Kırsal Kalkınma için Avrupa LEADER Derneği (ELARD)**, dokuz AB üyesi devletten katılan 600'ün üzerindeki YEG derneğinin temsilcileri tarafından dernek statüsünde kurulmuştur. (3) Avrupa Kırsalı için Ortaklık Programı **"Prepare"**, 10 yeni üye devletin ve giriş sürecinde olan devletlerin kırsal alanlarında sivil toplumun güçlendirilmesi için kurulmuştur. Bu program LEADER yaklaşımı için kırsal kalkınmada devlet ve STK'lar arasında özellikle ortaklığı teşvik etme konusuna odaklanmıştır. (4) Ulusal ve bölgesel seviyede uygulayıcılar için bilgi kaynakları sunan ağlar da bulunmaktadır. (5) LEADER yaklaşımına yönelik gerek AB tarafından gerekse üye ülkeler tarafından çıkarılan yayınların sunulduğu ağ mevcuttur (European Commission, 2006: 18-19).

LEADER YAKLAŞIMI

İşbirliği, ağ oluşturma faaliyetinden önce gelmektedir. **İşbirliği yapma, başka LEADER grubu ile veya benzer yaklaşımı benimseyen başka bir grup ile, başka bir bölgede, üye devlette veya üçüncü bir ülkede ortak bir projeyi uygulayan yerel eylem grubunu içermektedir.** İşbirliği; LEADER gruplarının yerel alandaki aktivitelerini artırmada yardımcı olmaktadır ve belirli sorunların çözülmesine ve yerel kaynaklardaki değerlerin artırılmasına izin vermektedir. Örneğin belirli bir projenin uygulanması için veya tamamlayıcı eylemlerin teşvik edilmesi için kritik bir çoğunluğa ulaşmak için bir araç olabilir. **Belirli ürünlerde (kestane, yün vb.) uzmanlaşmış farklı bölgelerdeki grupların bir araya getirilerek ortak pazarlama yapılması veya ortak olan kültürel miras değerlerinin (Balkan, Seltik, Roma vb.) ortak turizm girişimleri ile geliştirilmesi faaliyetlerini kapsayabilir.** İşbirliği projeleri sadece basit deneyim alışverişi değil, düşünce olarak ortak bir yapıda yönetilen somut ortak bir projeyi içermelidir. **LEADER yaklaşımında iki farklı işbirliği bulunmaktadır.** Bunlar; **bölgelerarası işbirliği ve uluslararası işbirliğidir.** Bölgelerarası işbirliği, üye devletlerdeki farklı kırsal alanlar arasındaki işbirliğini ifade etmektedir. LEADER grupları arasında gerçekleşebilir ve aynı katılımcı anlayışını benimseyen yerel gruplar arasında da uygulanabilir. Uluslararası işbirliği; en az iki üye devletin LEADER grupları arasındaki işbirliği veya benzer yaklaşımı uygulayan üçüncü ülkelerdeki gruplar arasındaki işbirliği anlamına gelmektedir (European Commission, 2006: 14).

YERELDE LEADER YAKLAŞIMI UYGULAMA SÜRECİ

Belirtilen bu yedi ayırt edici özellik, LEADER yaklaşımının ne olduğunu açıklamaktadır. Bu prensipler, katılımcı aktiviteler ve yerel stratejiler oluşturularak insanlar vasıtasıyla uygulanacaktır. **LEADER sürecine dâhil olmak için sırasıyla belirtilen şu adımlar yapılmalıdır:**

1. Potansiyel LEADER gruplarının oluşturulabileceğinin ilan edilmesi,
2. Kapasite oluşturma,
3. Yerel aktörlerin bir araya getirilmesi,
4. Bölge analizi,
5. Mevcut faaliyetlerin ve girişimlerin tanımlanması,
6. Ortaklık oluşturma,
7. Yerel kalkınma stratejisinin hazırlanmasıdır (European Commission, 2006: 15-16).

YERELDE LEADER YAKLAŞIMI UYGULAMA SÜRECİ

Kapasite oluşturma; yerel alanda LEADER yaklaşımının uygulanmasına yönelik ilk adımdır. Bu adımda, **yerel aktörleri, yapabilme bilgilerini, proje fikirlerini, finansal yetenekleri ve insan kaynaklarını yönetebilmek için yerel düzeyde gerekli yeteneğe sahip olunmalı veya bu yetenek edinilmelidir.** Ağ oluşturma ve diğer iletişim araçlarını kullanmak, sadece LEADER hakkında bilgi sunmaz, kapasitenin oluşturulmasına da yardımcı olur. Kapasite oluşturma, kırsal kalkınma stratejisinin hazırlanmasında, proje oluşturulmasında ve zorunlu çoğunluğun sağlanmasında yerel halkın ilgisinin artmasına katkı sağlamaktadır. **Kapasite oluşturma, bireysel bir faaliyet değildir; aksine farklı kırsal paydaşların, LEADER yaklaşımıyla bilgileri yaydığı, sürece katıldığı ve başkalarının da faydalanmasını sağlayan ortak bir faaliyettir** (European Commission, 2006: 15).

YERELDE LEADER YAKLAŞIMI UYGULAMA SÜRECİ

Yerel aktörlerin bir araya gelmesi, ikinci adımdır. Bu süreç genellikle, **ilgilenen oyuncuları bir araya getirmek, fikirlerin ortaya çıkmasına yardımcı olmak ve yerel katılımcıların kendi alanlarının ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde tartışmalarına izin vermek için yerel alanda toplantılar veya seminerler organize ederek gerçekleştirilir.** Yerel aktörleri bir araya getirmenin pek çok yolu vardır. Bunlar; **seminerler ve çalıştaylar, halk toplantıları, medya ve telekomünikasyon araçlarının kullanılması ve fuarlar, sergilerdir.** Bu araçlar, yerel aktörlerin bir araya gelerek bölge için **projeleri, farklı fikirleri ve karşılıklı çıkarları tartıştıkları zeminlerdir** (European Commission, 2006: 15).

YERELDE LEADER YAKLAŞIMI UYGULAMA SÜRECİ

Bölge Analizi, yerel kırsal alanın ayrıntılı analizini kapsamaktadır; aynı zamanda bir zorunluluktur. Bu analiz; **insan, aktiviteler, doğal güzellikler, tarihi kültürel miras değerleri, yapabilme bilgisi gibi “bölgesel sermaye”yi** tanımlamakla kalmayıp bölgenin geliştirilebilecek eşsiz özelliklerini de tanımlamalıdır. Bölge temelli analiz sırasında belirlenen kilit noktalar ve analizler, belirlenen kırsal alana ait özel kalkınma stratejilerinin belirlenmesine öncülük etmektedir. Bölge temelli bir analizin yapılması, orta ve uzun dönemde bölge vizyonunu ve tüm yerel aktörleri belirler. Bu analizde uzmanlık bilgisi önemlidir ancak daha önemli olan şey, bölge için **en iyi stratejinin ve geleceğe ilişkin farklı görüşlerin, yüksek düzeyde fikir birliği sağlanarak ve halkla tartışılarak yapılabilmesi şansının yakalanmasıdır** (European Commission, 2006: 15).

YERELDE LEADER YAKLAŞIMI UYGULAMA SÜRECİ

Mevcut faaliyetlerin ve girişimlerin tanımlanması, LEADER sürecinde bölgesel analizle birlikte çok önemli bir adımdır. Yerel katılımcıların, **bölgede yapılan ve planlanan mevcut kırsal kalkınma plan ve uygulamalarını gözden geçirme işlemlerini kapsamaktadır**. Bu gözden geçirme işlemi hangi girişimlerin hali hazırda var olduğunu tespit etmek, bunları gerçekleştirmeye ihtiyaç duyulup duyulmadığına veya değiştirmeye karar vermek için temel oluşturur. Ayrıca, **aynısını yapma, oluşma riskini de azaltır** (European Commission, 2006: 15). **Kırsal alanlarda kaynaklar daha sınırlıdır. Bölgeye yapılan aynı yatırım boşa gidebilir. Kaynakların heba olmasına neden olabilir.**

YERELDE LEADER YAKLAŞIMI UYGULAMA SÜRECİ

Ortaklık oluşturma; analiz aşamasında, katılımcı analiz yöntemleri kullanılarak **beklentilerin-ihitiyaçların** belirlenmesi, kırsal alanın güçlü-zayıf yönlerinin analizi ve katılım- bilgi yoluyla farkındalığın artırılması için **tabandan tavana yaklaşımını zorunlu kılmaktadır.** Yerel alana yönelik stratejik seçimleri planlama aşamasında (örneğin maddi desteğin aranması gereken öncelik konuları/projeleri belirleme gibi) **tabandan tavana** yaklaşımla çeşitli çıkar gruplarının katılımına ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgesel analiz ve yerel aktörlerin bir araya getirilmesi, kamu-halk ortaklığıyla ihtiyaçların belirlenmesi ve uygulamanın yönetilmesi süreçlerini kolaylaştırır. Sonuç olarak, bu işlemler bir YEG oluşturulmasına öncülük eder. **YEG, toplum içinde üzerinde anlaşmaya varılan yerel kalkınma yaklaşımını etkili bir şekilde uygulayan ortaklıktır** (European Commission, 2006: 15-16).

YERELDE LEADER YAKLAŞIMI UYGULAMA SÜRECİ

Yerel kalkınma stratejisi (YKS), yerel kalkınma strateji belgesi ile resmileştirilir. **Yerel kalkınma stratejisinde; amaçların oluşturulması, stratejik önceliklerin belirlenmesi ve gerçekleştirilecek faaliyetlerin sıralanması konuları belirtilir.** Yerel kalkınma stratejisi, LEADER yaklaşımı için üye ülke/bölgeler tarafından organize edilen çağrıya açılan tekliflerin desteklenmesi için YEG uygulamalarının temelini oluşturacaktır. Üye ülkeler ve bölgeler, başarılı YEG'leri seçerler ve yerel stratejilerini gerçekleştirmek için YEG'lere bütçe tahsis ederler (European Commission, 2006: 16). YKS, YEG bölgesinde insanların ihtiyaçlarını karşılamaya, yerel kaynakların daha etkin kullanılmasına, faaliyetlerin bütünleştirilmesine ve ortak bir vizyona odaklanır. YKS, YEG'ler tarafından hazırlanır. **Gelecekte nasıl çalışılacağı ve neler yapılacağına dair bilgileri içerir. YKS'de bölgedeki sorunlar ayrıntılı analiz edilir ve çözümler katılımcı bir anlayışla oluşturulur. YEG üyeleri stratejinin oluşturulması çalışmalarına, bilgilendirme toplantıları ve seminerleriyle halkın katılımını sağlar, bu çoğulcu katılım ile bölgenin detaylı analizi yapılır ve yenilikçi kalkınma fikirleri ortaya çıkarılır** (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019: 6). Katılımcı bir YKS oluşturulması, öncelikle aktörlerin bir araya gelip toplantılar yaptığı ve alandaki çıkarları- ihtiyaçları konuştukları bir süreçtir. Yerel alandaki insanların bu faaliyete bağlılık göstermesi ve sahiplenmesi için **sürecin başında herkesin sürece dâhil edilip kimsenin dışarıda bırakılmaması önemlidir. Yerel basının (gazeteler, radyo ve televizyon kanalları) sürece çok yardımcı olduğu görülmüştür.** Stratejiyle ilgili beyin fırtınası oturumunda bir kişinin “not almadan” sorumlu olması gerekir – aynı kişinin aynı zamanda stratejinin farklı kısımlarını birleştirirken de sorumlu olması tercih edilir (strateji yazımında birden çok kişi yer alabilir).

YERELDE LEADER YAKLAŞIMI UYGULAMA SÜRECİ

Yerel kalkınma stratejisi (YKS), YKS planlama oturumları; halka açık toplantılar şeklinde yerel paydaşlarla yapılan görüşmeler (örneğin belediye ya da köy merkezlerinde düzenlenen açık toplantılar), tematik gruplar, odak grupları (yalnızca bazı paydaş gruplarının ilgi duydukları belirli konular çevresinde toplanabilir), taslak tekliflerin hazırlanması, İnternet üzerinden yapılan anketler ve basının kullanılması şeklinde yapılabilir (Koscak ve Wesierski, 2016). Yerel kalkınma stratejisi yedi temel içerikten oluşmalıdır. Bu yedi temel içerik şunlardır:

- (1) Stratejinin kapsadığı bölge ve nüfus,
- (2) Bölgenin potansiyeli ve kalkınma gereksinimi,
- (3) Amaçlar ve hedefler,
- (4) Halkın sürece katılımı,
- (5) Eylem planı,
- (6) Yönetim, izleme ve değerlendirme düzenlemeleri,
- (7) Her bir fonun ayrı ayrı tahsisini gösteren finansal plandır. **YKS'nin içeriğini oluşturan bu maddeler ayrıntılı olarak düzenlenmelidir** (European Network for Rural Development, 2016b: 11).

YERELDE LEADER YAKLAŞIMI UYGULAMA SÜRECİ

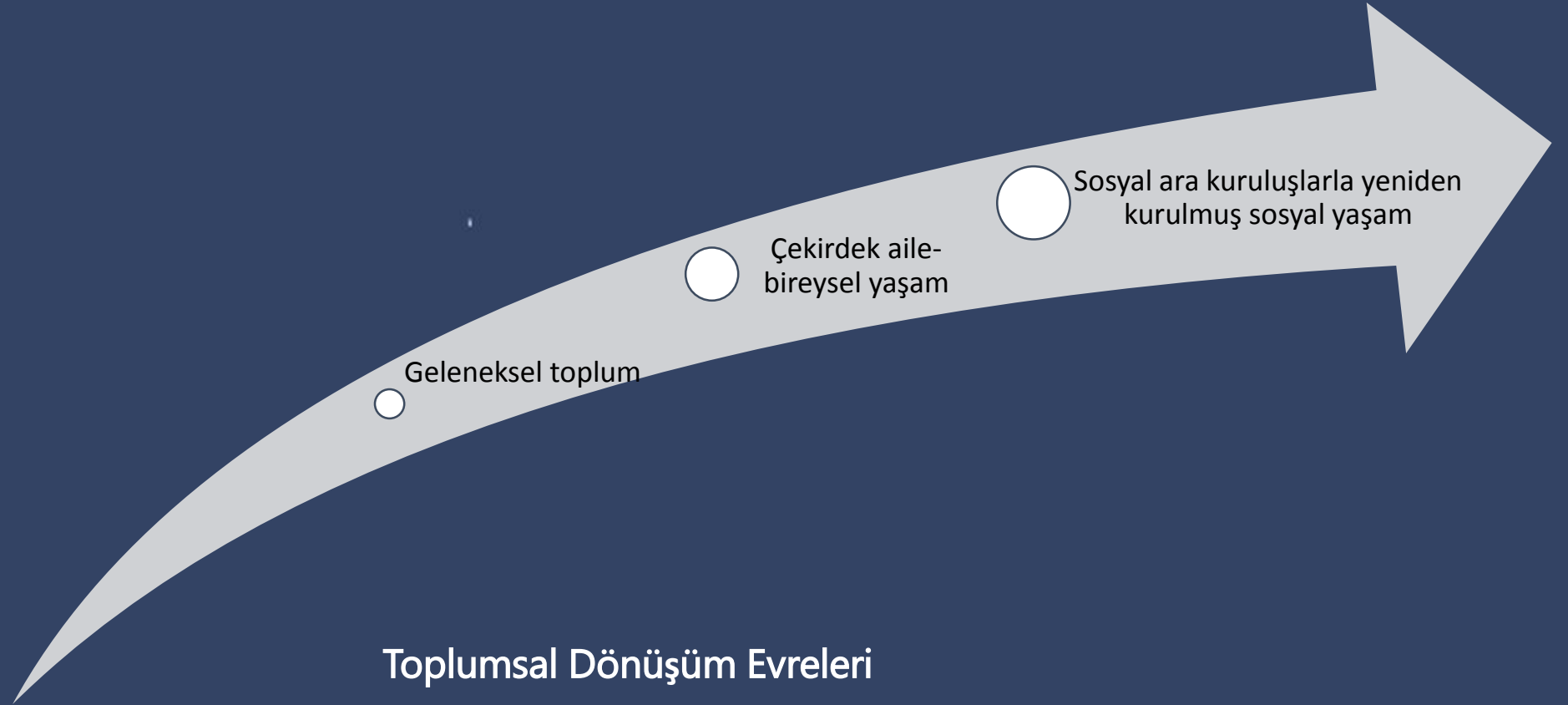

Yerel kalkınma stratejisi (YKS), Hazırlanan YYS değerlendirilmek üzere TKDK'ya sunulur. TKDK tarafından incelenen YYS, değerlendirilmek üzere ilgili Bakanlığa gönderilir. İlgili Bakanlık tarafından değerlendirilen YYS, eylem planında belirtildiği gibi uygulanmaya başlanılır. Yönetim, izleme ve değerlendirme aşamalarında; YEG'in yönetim yapısında belirtilen her kesimin eşit temsili, karar alma şekli, YEG yönetim kurulu üyelerinin LEADER yaklaşımı eğitimi alıp-almadığı, YEG'te görevlendirilen personelin yeterli eğitim koşullarını sağlayıp sağlamadığı, YEG'in yönetiminde ve **YKS'nin uygulanmasında şeffaflık ve hesap verilebilirlik gibi LEADER'in temel ilkelerinin uygulanması**, YYS çerçevesinde projelerin nasıl seçildiği, nasıl oylandığı gibi her aşamanın ayrıntılı olarak belirtilmesi gibi birçok husus "uzmanlarca" incelenmektedir. Eğer LEADER'in, YEG'in ve YYS'nin temel ilkelerinde ihlal söz konusu olursa süreç durdurulur ve fon tahsisi yapılamaz.

2. SİVİL TOPLUM/SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE ETKİNLİK TEORİSİ

SİVİL TOPLUM KAVRAMI VE SİVİL TOPLUMUN GELİŞMESİNE KATKI SAĞLAYAN SİVİL TOPLUM GÖRÜŞLERİ

- 17 yy. sonrası yaşanan değişimler sonucu sivil toplum konusunda kral, devlet, birey, kadın, kilise, erkek, otorite kavramlarının siyasi içeriği de değişmiştir. Değişen yapıda üç grup oluşmuştur.
- Bu gruplardan ilkinde J. Bodin, T. Hobbes, J.J.Rousseau, G.W.F. Hegel gibi düşünürler vardır. Bu düşünürlere göre; eşit ve özgür olan insanoğlunun bir topluma ait olmadan sürekli korku, güvensizlik ve çatışma halinde yaşaması “doğal durum” olarak adlandırılır. Doğal durumda eşit ve özgür olarak yaşayan insanoğlu, bu durumunu ancak kendileri için büyük bir çıkar olan “yaşam ve mülkiyet hakkı” için terk ederek bir irade/otorite altında (devlette) bir araya gelir (Smith, 2006a: 1-12; Hobbes, 1651: 76-98; Rousseau, 2017: 4-13; Çaha, 2016: 30-31). Bu durumu Rousseau, toplum sözleşmesi olarak adlandırır ve toplum sözleşmesini “her birimiz bütün varlığımızı ve bütün gücümüzü bir arada genel istemin buyruğuna verir ve her üyeyi bütünün bölünmez parçası olarak kabul ederiz” diyerek bir “bütün”de özetlemektedir. Bu iradeyi oluşturduktan sonra bireyler, farklılıkları kaybederler ve genel iradenin taşıyıcısı olurlar. Genel irade olan devlet yapısında, sivil toplum düzeyindeki farklılıklar sona erer. Böylece kamusal alanda uygar toplum oluşur. Bu görüşte devlet-toplum, birbirinden ayrılmaz birer olgu olarak “aşkın devlet anlayışı (ADA)” ile tanımlanmaktadır. Sivil toplum, devleti ortaya çıkaran bir oluşum, bir sonuçtur. Devlet-toplum ilişkisi bir sözleşme ile değil, bireylerin devlet otoritesini kabul etme esasına dayanır ve sivil toplumdaki özgürlüklerin sosyal dengeyi bozmadan yaşanabilmesi için güçlü devlet şarttır. İnsanüstü olan devlet anlayışı sınırlandırılmaz, kimseye hesap vermez, kimsenin etkisinde kalmaz ve yanlışlardan arınmış, evrensel, akla uygun ilkelere göre çalışır (Çaha, 2016: 30-38). Sivil toplum, toplumsal sözleşmeden önce var olan yaşam ve mülkiyet hakkının olmadığı durumdur. Sonuç olarak bu grupta yer alan düşünürler göre; devlet dışında başka hiçbir yapı yoktur, çünkü devlet sivil toplumun bir sonraki evresidir ve günümüz anlayışına yakın bir sivil toplum varlığı bulunmamaktadır.

SİVİL TOPLUM KAVRAMI VE SİVİL TOPLUMUN GELİŞMESİNE KATKI SAĞLAYAN SİVİL TOPLUM GÖRÜŞLERİ

- İkinci grupta ise; J. Locke, A. Ferguson, T. Paine, A. Tocqueville gibi düşünürler vardır. Bu düşünürler bireyi devlet karşısında özerkleştirerek, devlet ile toplumu birbirinden ayırmaktadır, diğer bir deyişle “araçsal devlet anlayışı (ARDA)” (Çaha, 2016: 38) anlayışını benimsemektedirler. Doğal durumda herkesin herkese karşı olduğu bir savaş durum yoktur. Doğal durum “Yüce Yaradan’ın sanatı” olarak görülür ve ‘Yaradan’ın yarattığı bizler hiç kimsenin yaşamına, özgürlüğüne ve malına zarar vermemeliyiz’ düşüncesiyle benimsenir (Smith, 2006d: 1-12; Paine, 2017: 185-190). Otorite insanların içinde kayboldukları bir güç değildir, insanların yaşamlarını, özgürlüklerini ve mallarını koruyacak nitelikte bir siyasi yapıdır. Bu siyasi yapı ise devlettir. Doğal durumda insanları eşit ve bağımsız olmaya zorlayan ve insanların başkalarına zarar vermesini engelleyen doğal kanunlarla birlikte değerler vardır. İnsanlar yaşam, özgürlük ve mülkiyetlerini daha etkili şekilde koruma ve sürdürme eğiliminde oldukları için kendi aralarında bir sözleşme ile sivil toplumu oluştururlar. Devletlerin monarşik, oligarşik veya demokratik yapıda olması durumunu sözleşmeyi gerçekleştiren bireyler belirler (Çaha, 2016: 39-40). Paine (2017: 75-93; 123-129), devletten önce anayasanın var olduğuna vurgu yapmakta ve anayasanın toplum tarafından nasıl belirleneceğine, devlette egemenliğin nasıl sınırlandırılacağına, güçler ayrılığının nasıl olacağına (yasama, yürütme ve yargı) ve devletin hangi unsurlarla nasıl kurulacağına yönelik açıklamalarda bulunmaktadır. Araçsal devlet anlayışında devlet amaç değil, bireylere hizmet için bir araç olarak nitelendirilmektedir. Bu anlayışta otoritenin sınırlandırılması ve güçler ayrımına ilişkin görüşler benimsenmiştir. Liberalizm olarak da adlandırılan bu görüşte, devletin yasa ve özel alan kavramları ile sınırlandırılması, devletle birey arasında boşluk bırakmış ve bu boşluğun sivil toplum unsurları ile doldurulduğu hem teoride hem de tarihsel pratiklerle ortaya konmuştur (Çaha, 2016: 52-55). Sivil toplum geliştiği zaman devletin bugünkü anlayışa göre fonksiyonu giderek azalacak ve böylece devletin etkinlik alanları da daralacaktır (Keane, 1994: 65-66).

SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ OLUŞMASI İÇİN EN UYGUN DEVLET ANLAYIŞI ARAÇSAL DEVLET (ARDA) ANLAYIŞIDIR.

SİVİL TOPLUM KAVRAMI VE SİVİL TOPLUMUN GELİŞMESİNE KATKI SAĞLAYAN SİVİL TOPLUM GÖRÜŞLERİ

- Bu iki düşüncenin dışında üçüncü düşünce Marksist düşüncedir. Sivil toplum-devlet ilişkisine yönelik düşüncede ekonomi ve sınıf temelli bir yaklaşım Marx, ve Gramsci tarafından sunulmuştur. Marksist teoride toplumsal yapı, temel üzerine inşa edilen üst yapıdan oluşmaktadır. Temeli oluşturan ekonomi, kendine bağlı olarak oluşturulacak kurumların, değerlerin, ilişkilerin ve kuralların nasıl olacağını da belirlemektedir (Çaha, 2016: 26,131). **Marx'a (1959) göre sivil toplum, özel mülkiyetle ortaya çıkmıştır. Marx ve Engels (2018: 11-133), toplumsal gelişme için sınıfların kalkması gerektiğine inanmıştır.** Genel olarak özel mülkiyet kalkarsa, herşey devletin olursa, ortak mülkiyet olursa sorunlar çözülür anlayışıyla devlet yapısını şekillendirmiştir. Toplumun devlete egemen olması için işçi sınıfı yönetimi ele geçirmelidir. Bu durumda gerçekleştiğinde sınıflar zamanla ortadan kaybolacak sonuçta devlet silikleşerek yok olacaktı. Bu şekilde sınıfsız bir toplum oluşacak devlete gerek kalmayacaktı. **Marx (1959), sınıfların, din ve özel mülkiyetin insanları ayırdığına inanmıştır. Devlet ve sivil toplumu tasfiye ederek sınıfsız komünist toplum kurmayı hedeflemiştir.** Marksist düşünce **"mülkiyetsiz, sınıfsız ve dinsiz devlet anlayışını (MÜSDİDA)"** benimsemiştir. Marx (1959), sivil toplumu, ekonomi ile sınırlamıştır; tezleri 20. yüzyılda çeşitli ülkelerde denenmiştir, teoride belirttiği sınıflar kalkmamış ve tezleri başarısız olmuştur. Uygulamada özgürlükler yok edilmiş, özel hayatlar dahi kontrol altına alınmıştır. **Marx'ın görüşleri hayalin ötesine geçememiştir (Doğan, 2015: 200-218).** Gramsci'ye (1986) göre sivil toplumla devlet örtüşmektedir. Gramsci'ye (1986) göre, hegemonyanın politik ayağını devlet ve kültürel ayağını sivil toplum oluşturmaktadır. Devlet, toplum çıkarı için değil hegemonyayı elinde bulunduranların çıkarlarını savunur. Bu nedenle devlet, toplumdaki hegemonyanın son bulması ile nihayete erecek geçici bir kurumdur. Hegemonya yalnız politik liderleri ve organizasyonları değil sivil toplum kuruluşlarını ve liderlerini de kapsamaktadır. Gramsci (1986), bu dönüşümde aydın sınıfa rol vermiştir. Kapitalist toplumda, sermaye sınıfının hegemonyasını topluma transfer ederek hegemonyanın yok olacağı devletsiz sivil toplum amaçlamıştır. Marx (1959) ve Gramsci (1986), sivil topluma eşitlik açısından bakarak ekonomi konularında özgürlük arayışı içinde mülkiyet araçlarına sahip sınırlı grubun gasp ettiği özgürlüklerin geniş kitlelere yayılmasını öngörmektedirler. Marx (1959) bu değişimi devrimle, Gramsci (1986) ise dönüşümle yapmayı hedeflemektedir. İki yazarda **sosyalist bir toplum oluşturma isteğindedir. Devletin geçici örgüt olduğunu ve ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuşlardır (Çaha, 2016: 60-63).**

SİVİL TOPLUM KAVRAMI VE SİVİL TOPLUMUN GELİŞMESİNE KATKI SAĞLAYAN SİVİL TOPLUM GÖRÜŞLERİ

Sivil toplum “oluşumunda devleti temsil eden yasama, yürütme, yargı ve devlet unsurları ile kar etme amacı güden büyük sermayeli özel sektörün bulunmadığı topluluk” olarak ifade edilebilir. Günümüz sivil toplumun gelişme nedenleri şöyle özetlenebilir:

- (1) Bireyselleşen toplumlarda dayanışmanın ortadan kalkması, bunu hissedenlerin bu sorunu çözmek için **ortaklıklar kurmaları**,
- (2) 4-5 yılda bir oy vererek oluşturulan **temsili demokrasinin**, mevcut siyasi sistemin **yetersizliğinin** hissedilmesi,
- (3) Küreselleşme ve gelişen teknolojiyle birlikte **geçmişten gelen sağ ve sol görüş ayrımının belirsizleşmesi**,
- (4) **Gelişen iletişim ve haberleşme araçlarıyla birlikte insanların yönetime katılma isteğinin oluşması**,
- (5) **Günlük hayatta yaşanan sıkıntılara (kültür, sosyal, çevre vb.) kısa sürelerde çözümler bulunamaması**,
- (6) İnsanlarda **devletin ekonomi ve ideolojik yapılanmadan ziyade daha çok hizmet alanında etkin olma beklentisinin oluşmasıdır** (Yerasimos, 2001: 13).

SİVİL TOPLUM KAVRAMI VE SİVİL TOPLUMUN GELİŞMESİNE KATKI SAĞLAYAN SİVİL TOPLUM GÖRÜŞLERİ

- Sivil toplum kavramı üzerine yapılan detaylı inceleme ve araştırmada, devletlerin kuruluşunun temelini oluşturan, toplumsal sözleşme ile insanların “yaşam ve mülkiyet hakkını” hangi şartlarla ve hangi koşullarda, hangi sıfatları taşıyan yöneticilere nasıl devrettiklerine yönelik bilimsel bakışlar ele alınmıştır. Bu konuların ele alınmasında asıl sebep, devlet oluşturulurken ADA, ARDA ve MUSİDDA’da araştırma konusu olan sivil toplumun oluşmasına imkân sağlayıp sağlamadığını incelemektir. İnceleme sonucunda gerek “aşkın devlet anlayışı” gerekse “mülkiyetsiz, sınıfsız ve dinsiz devlet anlayışı”nın toplumun her yerinde kendini hissettirdiği ve devletin belirlediği düzenlemeler dışında başka bir oluşuma müsaade etmediği sonucuna ulaşılmıştır. “Araçsal devlet anlayışında”, devlet “bireyin yaşam ve mülkiyet hakkını” korumak ve bireylere hizmet etmek için bir araç olarak nitelendirildiğinden devletin görev alanı adalet, savunma ve güvenlik alanları ile sınırlandırılarak güçler ayrımı sağlanmıştır. Yasalarla, özel alan ve özel mülkiyet kavramları oluşturularak devlet kendi görev alanında bırakılmıştır. Bu durum özel sektörün oluşmasını sağlamıştır. Liberalizm olarak da adlandırılan bu yapıda, özel mülkiyet-özel sektör ve devletin görev alanı dışında kalan yerler (boşluklar) sivil toplum olarak adlandırılmıştır. Bu araştırmalar ve tanımlamalardan yola çıkarak sivil toplumun var olması için gerekli temel koşullar “araçsal devlet anlayışına” sahip ülkelerde bulunmaktadır. Bu özelliklere sahip ülkelerdeki ekosistem “sivil toplum varlığının” oluşmasına katkı sağlayacak politik ve siyasi çevresel koşulları içermektedir. **TÜRKİYE ARAÇSAL DEVLET ANLAYIŞINA SAHİP ÜLKELER ARASINDADIR VE SİVİL TOPLUMUN OLUŞMASI İÇİN EKOSİSTEME SAHİPTİR.**

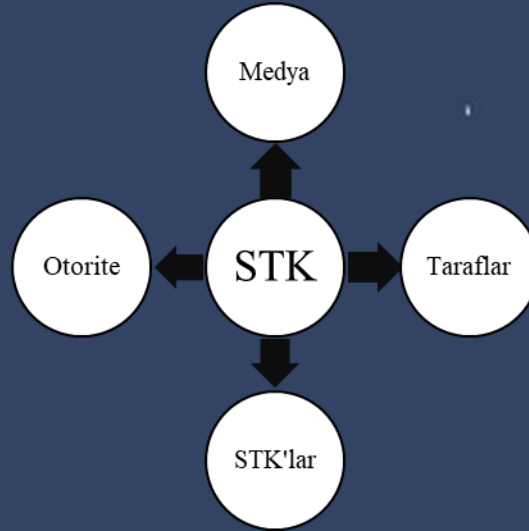
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

- STK, “devletin resmi kuruluşunda yer almadan ve kar etme amacı gütmeyen gönüllü bireylerin belirlediği amaçlar doğrultusunda oluşturdukları organizasyon” anlamında kullanılmaktadır. STK’ların amacı, birlikte olarak ve birlikte yaparak belirledikleri ilgili faaliyet alanlarında, devlet müdahalesi olmaksızın kendi kendine çözümler üreterek (Doğan, 2015: 306) etkinliği sağlamak ve verimliliği artırmaktır. STK’lar amaçlarını üyelerinin seçtiği yönetim kurulu vasıtasıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

- Kolektif eylemler, kapitalist ve endüstriyel toplum özelliklerine göre **kendi faaliyetlerini rutinleştirip insan kaynakları ve ekonomik kaynaklarını organize ederek STK adı altında kurumsallaşmaya çalışırlar**. Bu faaliyetleri gerçekleştirirken medya, otorite, taraflar ve STK'lar arasında etkileşimde bulunurlar (Şekil-4).

STK'lar kurdukları etkileşim sonucunda kaynaklarını çeşitlendirirler. STK'ların **kaynak çeşitleri**;

1. Üyelik,
2. Zaman,
3. İşgücü,
4. Para,
5. Dış desteğin varlığı ve
6. Taktiklerdir (Uysal 2016: 61).

Kolektif Eylem Etkileşimi (Kaynak: Zald ve McCharty, 1977)

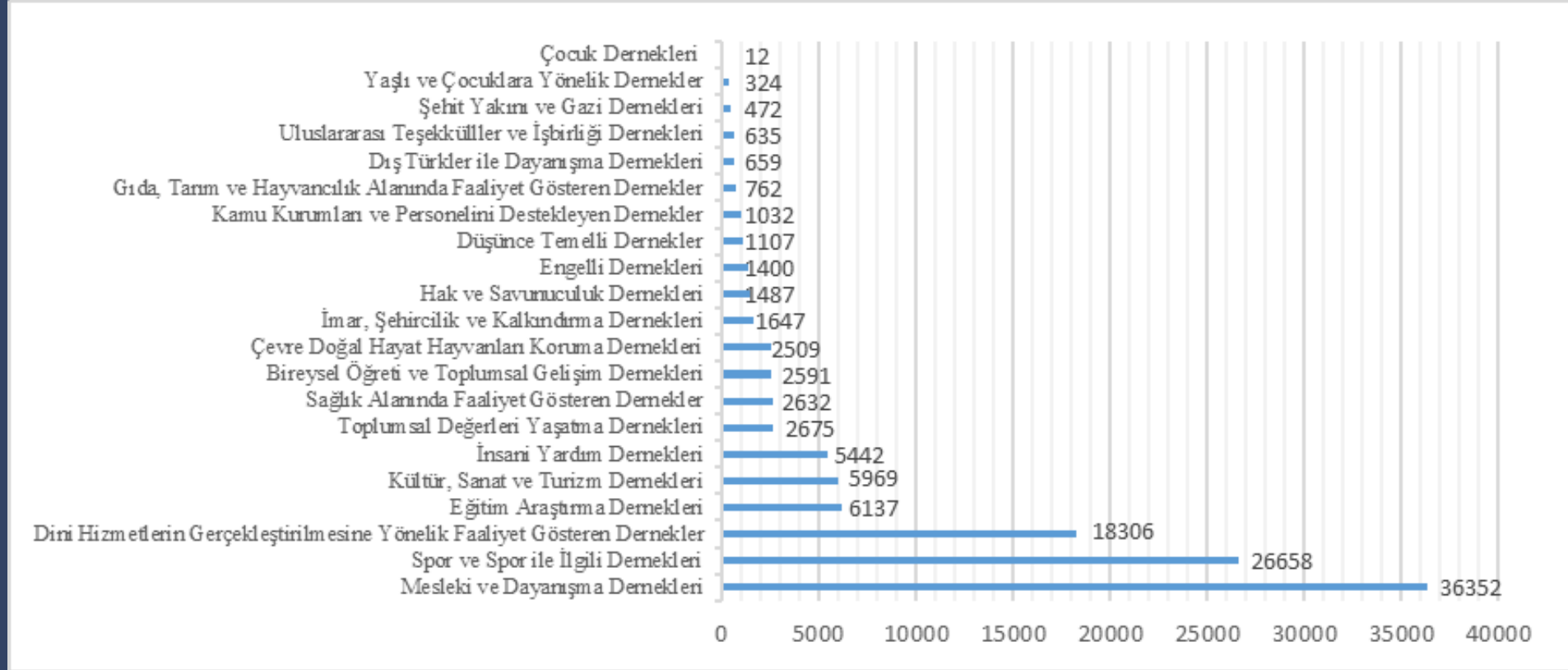

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Yıl	Türkiye'deki Faal Dernek Sayısı
2004	69.740
2014	102.640
2019 (11 Nisan)	116.633
2020 (03 Aralık)	121.576
Dernekler Dışındaki STK Sayıları	
Vakıf Sayısı	47.327
Sendika Sayısı	514

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Faaliyet Alanlarına Göre Dernek Sayıları (Kaynak: İçişleri Bakanlığı Sivil Toplum Genel Müdürlüğü, 2019b)

ETKİNLİK TEORİSİ: ETKİNLİK SİSTEMİ VE GELİŞİMİ

İnsan hissettiklerini, düşündüklerini sözle, yazıyla, davranışla veya çeşitli yöntemlerle, **aracılarla ifade etmektedir. İnsan** uyarıcılara cevap veren, çevrenin ürünü değildir, **kendi bilincinin kullanarak uyarıcıları ve çevresini şekillendiren, şekillendirdiği uyarıcıları aracı olarak kullanarak yeni uyarıcıları ve çevresini şekillendiren aktif bir unsurdur.**

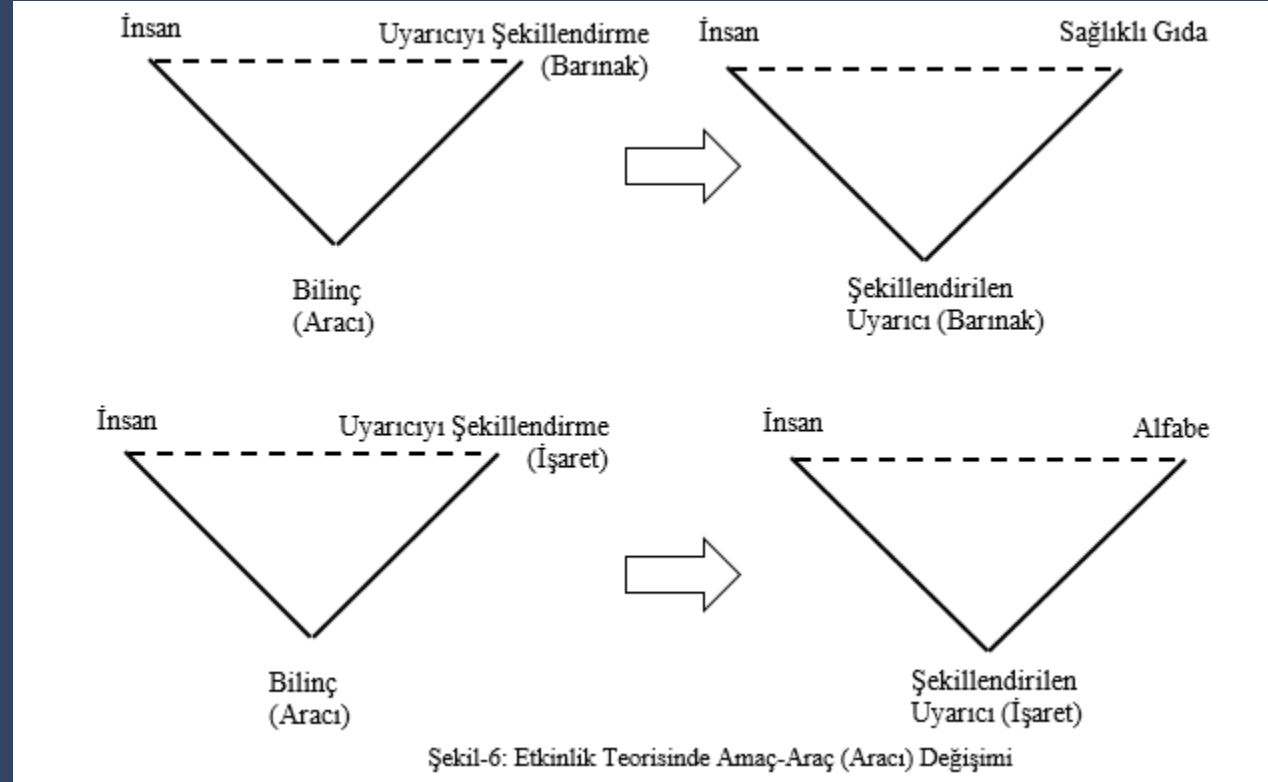

ETKİNLİK TEORİSİ: ETKİNLİK SİSTEMİ VE GELİŞİMİ

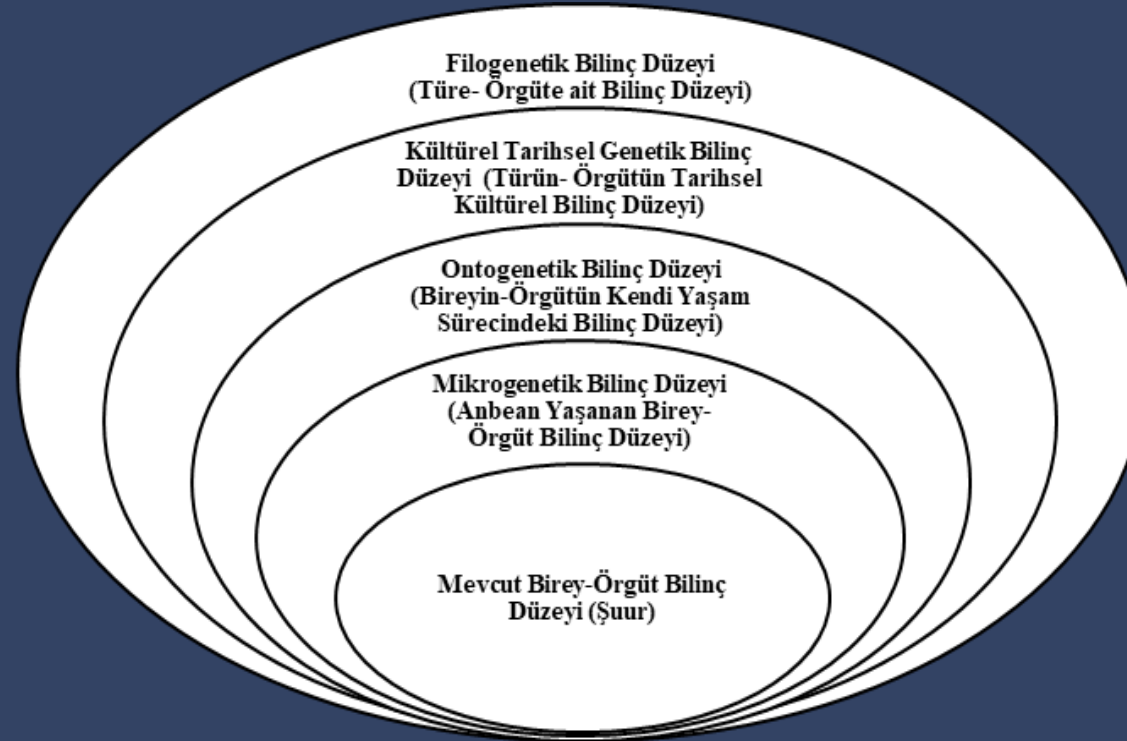
Etkinlik, farklı hedef odaklı eylemler için işbölümünün yapıldığı ve kolektif bir amaca hizmet etmek işbölümlerinin birleştirildiği dayanıklı bir sistemdir (Sannino ve Engeström, 2018: 45). Etkinlikler uzun vadeli oluşumlardır ve nesneleri bir kerede sonuca veya sonuçlara dönüştüremezler; ancak çoklu aşama ve süreçlerden sonra sonuç veya sonuçlar elde edilir. Bu nedenle, daha kısa vadeli süreçlere de ihtiyaç vardır. Etkinlikler, eylemler veya eylem zincirlerini içerirler; eylemler de işlemlerden oluşur. Eylem- işlem dinamiğine iyi bir örnek, manuel vitesle araba kullanmayı öğrenme olayıdır.

Vygotsky (1978), insanın, yalnız çevrenin ürünü değil, aynı zamanda kendi çevresini oluşturan aktif bir unsur olduğunu ifade ederek hem etkinlik teorisinin hem de Kültürel Tarihsel, Edimsel Psikoloji'nin temellerini atmıştır. Vygotsky (1978), insanın yalnızca etrafındaki uyarıcılara cevap vermekle kalmadığını, aynı zamanda **aktif olarak etrafındaki uyarıcıları dönüştürdüğü, dönüştürdüğü bu uyarıcıları da kendi eylem, etkinlik ve davranışlarında bir araç** olarak kullandığını ifade etmiştir.

ETKİNLİK TEORİSİ: ETKİNLİK SİSTEMİ VE GELİŞİMİ

ETKİNLİK TEORİSİ: ETKİNLİK SİSTEMİ VE GELİŞİMİ

Etkinlik Teorisinde Birey-Örgüt Bilinç Düzeyinin Dört Düzlemde Oluşumu

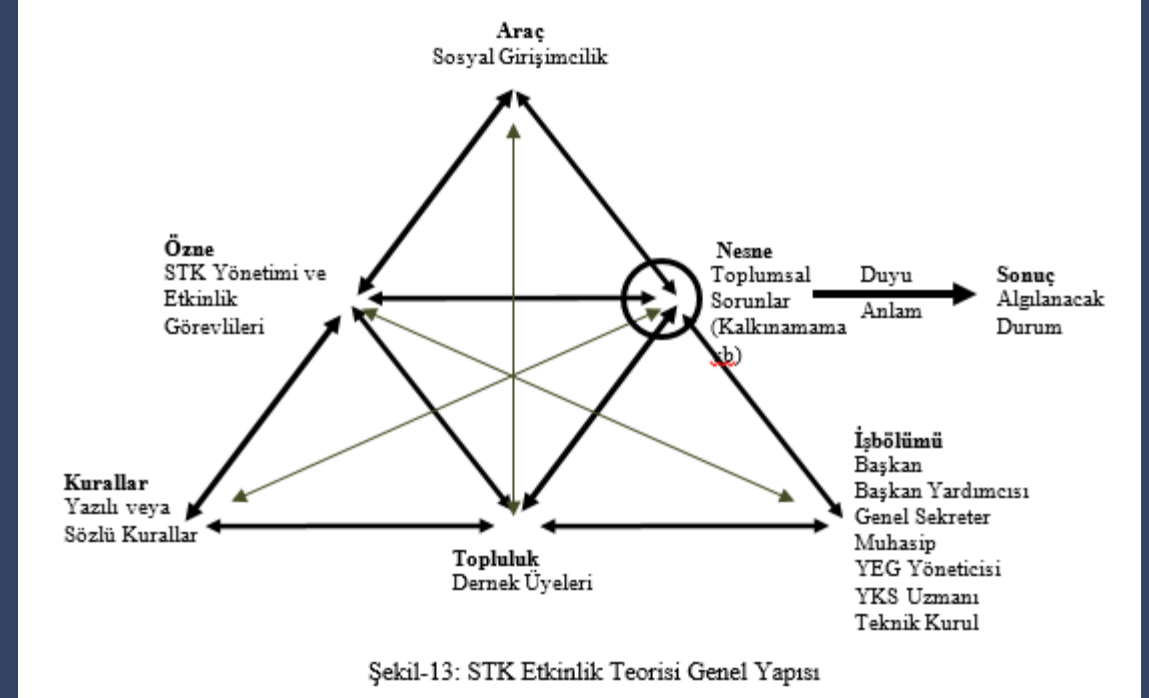

ETKİNLİK TEORİSİ: ETKİNLİK SİSTEMİ VE GELİŞİMİ

Etkinlik teorisinde temel öğeler özne, nesne, araç (aracı) (Vygotsky, 1978: 40; Leontiev, 1978: 79-80), **kurallar**, **topluluk**, **işbölümü** ve **sonuçtan** oluşmaktadır (Engeström, 1987: 78; Sannino, Daniels ve Gutiérrez, 2009: 258; Sannino ve Engeström, 2018: 44; Özdemir, 2009: 13). Amaca yönelik, kolektif olarak yapılan insan etkinliği veya etkinlik unsurları;

1. Etkinlik konusu,
2. Sahne (zaman ve mekân),
3. Özne (etkinliği yapan),
4. Nesne (amaçlanan şey),
5. Araçlar (kullanılacak soyut/somut materyal),
6. Sonuç,
7. Kurallar,
8. Topluluk ve
9. İşbölümünü/görev dağılımı içerir (Ok, 2005: 122).

ETKİNLİK TEORİSİ: ETKİNLİK SİSTEMİ VE GELİŞİMİ

- **Özne**, etkinliği gerçekleştirmek için seçilen kişi veya gruptur (Sannino ve Engeström, 2018: 45).
- **Nesne**, erişilmek istenen amaçtır (Foot, 2001: 62-64; Mwanza, 2001: 5, Karakuş, 2011: 29).
- **Araç**, dönüşüm sürecinde kullanılan, maddi ve düşünme vasıtaları dâhil olmak üzere herhangi bir şey olabilir.
- **Kurallar**, etkinlik teorisi içinde eylemleri kısıtlayan açık ve örtük düzenlemeleri, normları, sözleşmeleri, standartları ifade etmekte (Sannino ve Engeström, 2018: 45); aynı zamanda öznenin nesneye yönelik eylemlerini ve etkinlikteki diğer katılımcılarla ilişkilerini düzenlemektedir (Foot, 2001: 65).
- **Topluluk**, aynı amaca ulaşmaya çalışan, aynı ilgiyi paylaşan insanlar ve alt gruplardır (Kuutti, 1995: 30; Foot, 2001: 65; Özdemir, 2009: 19; Sannino ve Engeström, Karakuş, 2011: 29; 2018: 45;). Eğer aynı amaç ve aynı ilgi paylaşılmıyorsa topluluk oluşmamıştır.
- **İş bölümü** amaca ulaşmak için kimlerin ne yapacağını, ödül ve kaynakları kullanacak dikey pozisyonları ve güç paylaşımlarını, yatay görev paylaşımlarını içerir (Foot, 2001: 65; Gençosman, 2015: 48; Sannino ve Engeström, 2018: 45).
- **Sonuç**, dönüşüm sürecinin neticesidir. Olumlu sonuç istenilen durumdur, olumsuz sonuç ise istenmeyen durumdur (Özdemir, 2009: 18).

YEG DERNEKLERİNDE ETKİNLİK SİSTEMİ

- Özne, **STK yönetim kurulu ve temsilcileridir.**
- Nesne, **çözölemeyen toplumsal sorunların kendisidir.**
- Araç, **sosyal girişimciliktir.**
- Kurallar, **dernek tüzüğünde yazılı, sözlü kurallar ve topluluğa ait açık, örtük normlardır.**
- Topluluk, yerel kalkınmayı sağlamak için bir araya gelerek **derneği oluşturan dernek üyeleri ve derneğe destek veren bireyler ve tüzel kişiliklerdir.**
- İşbölümü, **yönetim kurulu başkanı, başkan yardımcısı, genel sekreter, muhasip, YEG yöneticisi, YKS uzmanı ve teknik kuruldaki oluşun görevlerin, rollerin ve işlerin belirlenmesidir.**
- Sonuç, **yerel kesimde refah düzeyinin artırılmasıdır.** Refah düzeyinin artması, bölgede gerçekleştirilecek etkinliklere bağlıdır. Bu nedenle yerel kesimdeki tüm paydaşlar, bölgede gerçekleştirilecek birçok etkinliğı, sonuçlarını ön görerek ayrıntılı olarak planlamalıdır.

3. SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE SÜRECİ

- **Sosyal girişimcilik, (1) sosyal girişimci, (2) sosyal yenilik, (3) sosyal girişimci organizasyon ve (4) piyasa (sorun) odaklı olma bileşenlerinin bir araya gelerek sosyal değer oluşturma sürecidir** (Choi ve Majumdar, 2014: 373). Sosyal girişimcilik; toplumların alışlagelmiş davranışlarını daha iyiye yöneltmek ve toplumsal sorunlara topluma uyan, yeni ve özgün çözümler bulmaktır (Durak, İrmiş ve Özdemir, 2017: 14). Sosyal girişimcilik, sosyal sorunları fark etme, sosyal ihtiyaçlara dikkat çekme, sosyal fayda oluşturma misyonu ile ekonomik, sosyal, çevresel konularda örgüt kurma ve sorunların çözümü için eldeki kıt kaynaklardan oluşan kısıtlamalara boyun eğmeden yenilikçi yaklaşımlar kullanma biçimindeki girişimcilik türüdür (Güler, 2011: 84).
- **Sosyal girişimci; toplumun çözölemeyen sorunlarına yığınlığa düşmeden çözümler arayan, toplumla tezada düşmeyecek şekilde bulduğu çözümler için fırsatlar kollayan ve çözümleri toplumun uzun dönemli faydası için uygulamaya koyan kişidir.** Bu bağlamda sosyal girişimci, toplumsal sorunları fark eden, bu sorunların üzerine o güne kadar akla gelmeyen ve cesaret edilemeyen yaklaşımlarla giden ve bu sorunları yaratıcı, ısrarcı, duyarlı, gerçekçi ve fark oluşturan bir yöntemle çözüp toplumun güvenini kazanan kişilerdir (Durak, İrmiş ve Özdemir, 2017: 14). Sosyal girişimci kavramı, her zaman kişilere has tanımlama değildir bazen örgütler de bu kavram içinde yerini alabilmektedir.

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE SÜRECİ

- Gerçekleştirilen tüm sosyal girişimcilik örneklerinde ve **sosyal girişimcilik araştırmalarında tek tip bir sonuç, tek tip bir ilke ve tek tip bir uygulamaya rastlanılmamıştır.** Bunun sebebinin, sosyal girişimcilikte ana unsurun toplumsal bir sorun olması gerektiğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. **Toplumsal sorunlar ülkeden ülkeye değişebildiği gibi bölgeden bölgeye, ilden ile köyden köye de değişebilmektedir.** Çünkü yerel kesimde yaşayan insanlar birbirlerinden **farklı ekonomik, sosyal ve kültürel değerlere sahiptir. Ancak gerçekleştirilen sosyal girişimcilik örneklerinde ve araştırmalarında bazı ortak sonuçlara da rastlanılmaktadır.**
- Bu nedenle bu çalışmada sosyal girişimciliği belirleyen faktörler; **bireysel yaklaşım, çevresel yaklaşım ve örgütsel yaklaşım** faktörleriyle incelenmektedir. Bireysel yaklaşımda, demografik, kişilik ve psikolojik özellikler araştırılmaktadır.
- Kişilik ve psikolojik özellikler “özgüven-özyeterlilik”** (Davids ve Bunting, 1963; Hornaday ve Aboud, 1971; Timmons, 1978; Welsh ve White, 1981; Lumpkin ve Dess, 1996; Robinson, vd., 1991; Baughn, vd., 2006; Gelderen vd., 2008; Gürol ve Atsan, 2006; Harris ve Gibson, 2008; Harris, Gibson ve Taylor, 2007; Markman ve Baron, 2003; Parnell, vd., 2003; Bolton ve Lane, 2012; Moruku, 2013’den aktaran Schmidt vd., 2018: 7), **“kişisel yaratıcılık-yenilikçilik”** (Schumpeter, 1934; Hornaday ve Aboud, 1971; Timmons, 1978; Chen vd., 1998; Robinson vd., 1991; Gelderen vd., 2008; Gürol ve Atsan, 2006; Harris ve Gibson, 2008; Harris vd., 2007; Okhomiya, 2007; Bolton, 2012; Bolton ve Lane, 2012; Moruku, 2013’den aktaran Schmidt, vd., 2018: 7; Konaklı ve Göğüş, 2013: 386), **“risk alma”** (McClelland, 1953; Mill, 1848; Palmer, 1971; Timmons, 1978; Welsh ve White, 1981; Chen vd., 1998; Gelderen vd., 2008; Gürol ve Atsan, 2006; Bolton, 2012; Bolton ve Lane, 2012; Moruku, 2013’den aktaran Schmidt vd., 2018: 7) **boyutlarında, demografik özellikler; aile, cinsiyet, yaş, eğitim, ve iş (STK ve toplum faaliyet) tecrübesi** (Durak, İrmış ve Özdemir, 2017: 17) boyutlarında incelenmektedir. **Çevresel yaklaşımda politik, ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel koşullar incelenmektedir. Örgütsel (firma) yaklaşımında ise STK faaliyetleri, sosyal girişimciliğin yöneticilik boyutu ve STK iç faaliyetlerindeki sosyal girişimci olma konuları incelenmektedir** (Durak, İrmış ve Özdemir, 2017; Kaygın, 2017: 32-42).

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE SÜRECİ

Psikolojik Faktörler

- Psikolojik olarak bireylerin yaşadıkları deneyimleri, inançları, tutumları gibi pek çok etken girişimciliği etkilemektedir. Sosyal girişimcilikte psikolojik açıdan öne çıkan özellikler, “özgüven-öz yeterlilik”, “kişisel yaratıcılık-yenilikçilik” ve “risk alma” boyutlarında ele alınmaktadır.

1) Özgüven-Özyeterlilik

Özgüven, **kendine güven, iç ve dış kontrol odağı ve öz yeterlilik olarak da ifade edilmektedir. Özgüven, amaçları gerçekleştirmek için kişinin sahip olduğu kişisel yeteneklerin kendisinde var olduğuna inanması anlamına gelmektedir.** Girişimciler kendilerinde olan bu güvenle kişisel kaynak ve yeteneklerini bir araya getirmektedir. **Belirledikleri iş için kişisel yeterliliğinin yüksek olduğunu düşünen girişimciler zorluklara karşı daha dayanıklıdır, daha çok çaba gösterir, daha iyi planlama yapar ve strateji geliştirir, daha sebatkâr davranır** (Durak, İrmiş ve Özdemir, 2017: 24). Özgüven, **kişinin projesi veya kendisinin başarısı için gerekli iç ve dış kaynakları kontrol etme kapasitesine inanması** olarak da kavramsallaştırılmaktadır (Schmidt vd., 2018: 7).

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE SÜRECİ

2) Kişisel Yaratıcılık-Yenilikçilik

Girişimcilikle ilgili literatürde, yaratıcılık ve yenilikçilik kavramları birbirlerine çok yakın anlamlar içerdiklerinden ve **girişimciliğin odak noktası ve temel yapı taşı yenilikçilik oluşturduğundan kişisel yaratıcılık ve yenilik kavramları** beraber kullanılmıştır. Marangoz (2018: 49-50), yenilik ve yaratıcılık kavramlarını birlikte kullanmış ve yaratıcılık kavramını tanımlaması zor bir şey olarak ifade ederken **yenilikçiliği ekonomik veya piyasada avantaj sağlayacak şekilde kurgulanmış bir süreç** olarak ifade etmiştir.

3) Risk Alma

Risk, insanların veya örgütlerin “karar birimlerinin, verecekleri kararlar sonucunda ortaya çıkacak getiriye olumsuz etkileyebilecek olayların gerçekleşme olasılığı, diğer bir deyişle olayların gerçekleşme olasılığının bilindiği durum, bir karardır”, “zarara uğrama tehlikesi, riziko”dur (Türk Dil Kurumu, 2019d). Risk bir karardır ve bir kararın uygulanması sonucunda elde edilecek çıktılarına ilişkin belirsizliği içerir. Riskin artması muhtemel olabilecek kayıpların artması demektir. Risk alma, ekonomik, kariyer, sosyal, psikolojik ve fiziksel boyutlarda olabilir (Durak, İrmiş ve Özdemir, 2017: 22-23).

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE SÜRECİ

Demografik Faktörler

- 1) Aile Faktörü
- 2) Cinsiyet Faktörü
- 3) Yaş Faktörü
- 4) Eğitim Faktörü
- 5) İş Tecrübesi / Tecrübe
- 6) Kişisel İnanç ve Değerler

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE SÜRECİ

Çevresel Yaklaşım

Bireysel özellikler dışında girişimciliğin oluşumunu etkileyen, sosyo-kültürel, ekonomik ve politik faktörler bulunmaktadır. **Ekonomik, politik, sosyal, teknolojik, kültürel, yasal faktörlerden oluşan çevredeki değişimler girişimciliği olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir (Kaygın, 2017).**

Hofstede'nin (1993) uluslar için yaptığı kültür analizindeki Türkiye indeksi;

1. Belirsizlikten kaçınmada **85** (en az Singapur 8, en çok Yunanistan 112),
2. Güç mesafesinde **66** (en az Avusturya 11, en çok Malezya 104),
3. Erillik-dişillikte **45** (en az İsveç 5, en çok Japonya 95),
4. Bireycilik-toplumculukta **37** (en az Guatemala 6, en çok ABD 91)'dir (Robbins ve Judge, 2013: 184-186).

Girişimcilik faaliyeti, toplumun sosyo-kültürel ortamıyla kopmaz bir ilişki içinde olduğundan farklı kültürlerde farklı şekillerde ortaya çıkmakta, ülkeden ülkeye, hatta bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir (Aytaç ve İlhan, 2007: 110). Hofstede'nin (1993) tespit ettiği indekse göre **girişimcilik yönünden Türkiye için olumsuz olan toplumculuk ve dişillik özellikleri sosyal girişimcilik açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Çünkü toplumcu olan ve dişillik özellik gösteren toplumlarda sosyal konular, ekonomik konulara göre önem kazanmaktadır.**

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE SÜRECİ

Genel olarak ilçeler değerlendirildiğinde;

1. İlçe kuruluş tarihi,
2. İlçe gelişmişlik düzeyi,
3. İlçe dernek sayısı,
4. Fert başı gelir durumu,
5. Tarımsal üretim sırası,
6. Tarım sektörü çalışma oranı,
7. İlçe şehirleşme oranı ve
8. **Okuryazar oranı** ilçede gerçekleştirilecek sosyal girişimcilik için çevresel faktörleri oluşturmaktadır.

Bu çevresel faktörler, sivil toplum varlığı açısından da önemlidir. Sosyal girişimciliğin gerçekleştirilmesi için en önemli **çevresel unsur sivil toplum varlığının olmasıdır.**

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE SÜRECİ

İlçedeki sivil toplum varlığı ve sivil toplum kültürü, ilçede **dört boyutta gelişen bilinç düzeyi** ile oluşmaktadır. Ancak **filogenetik ve kültürel tarihsel genetik bilinç düzeyleri çevresel faktörlerle çevresel yaklaşımda, ontogenetik ve mikrogenetik bilinç düzeyleri örgütsel faktörlerle örgütsel yaklaşımda** ele alınmalıdır. Sivil toplumun var olmasında ve sivil toplum bilinç düzeyinin oluşmasında, **politik çevre** önemli bir yere sahiptir. Araştırma konusu **STK'lar, liberal anlayışa sahip ülkemizde bulunduğundan uygun ekosisteme sahiptir.** Bu nedenle politik çevre unsurları tüm STK'lar için aynı özelliklere sahiptir diyebiliriz. Sosyal girişimcilikte çevresel faktörlerin incelenebilmesi için öncelikle uygun bir ekosistemin varlığı gereklidir. Eğer uygun bir politik çevre yoksa ise sivil toplum varlığından da söz edilemez. Her ne kadar ülke genelinde uygun politik ortam olsa da yerel düzeyde sivil toplumun hangi bilinç düzeyine sahip olduğu konusu ve hangi düzeyde örgütlenebildiği araştırılmalıdır. Çünkü **yerel düzeyde mevcut durumunu, statükosunu korumaya çalışan kurumlar, kuruluşlar, örgütler veya şahıslar bulunabilir. Bu durum sivil toplum varlığı için tehlike oluşturmaktadır.**

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE SÜRECİ

Örgütsel Yaklaşım

Firma yaklaşımı olarak adlandırılan yaklaşım yalnızca işletmeler düşünülerek ifade edilmiş kavramdır. Oysaki STK'lar bir işletme değil organizasyondur, örgüttür. Bu nedenle bu çalışmada firma yaklaşımı yerine örgütsel yaklaşım olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşımdaki ana düşünce, **örgütün faaliyetleri ve örgütteki yöneticilik boyutuna odaklanmaktadır. Örgütün büyümesi, olgunlaşması ve varlığını devam ettirmesi örgütteki girişimcilik faaliyetlerine bağlıdır. Girişimci kurduğu örgütte ya değişim, yenilik yapacak ya da statükoyu oluşturacaktır. Girişimci örgütünü koruyabilmek için girişimci özelliklerinin yanında yönetici özelliklerini de kendinde bulundurmaktadır** (Kaygın, 2017: 42). Örgüt yaklaşımına göre girişimci kimlik kazanabilmek hem girişimci hem de yönetici bakış açısına sahip olmakla mümkündür. **Girişimci yönetim faaliyetlerinde başarı sağlayarak örgütte değişim ve yeniliği teşvik eden iklimi oluşturur** (Durak, İrmış, ve Özdemir, 2017: 19). Tüm bu bilgiler ışığında girişimcilikte **örgütün sahip olduğu kültür ve iklim oldukça önemlidir. Değişime ve yeniliklere kapalı bir örgüt sosyal girişimi gerçekleştirecek kurumsal kapasiteye ve kültüre de sahip olamayacaktır.** Bu nedenle girişimcide belirtilen sosyal girişimcilik özellikleri olsa da örgütte böyle bir özellik yok ise sosyal girişimcilik faaliyeti gerçekleşemeyecektir.

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE SÜRECİ

Örgütsel Yaklaşım

Örgütsel bilinç düzeyi etkinlik teorisi bağlamında, filogenetik bilinç düzeyi, kültürel-tarihsel bilinç düzeyi, ontogenetik bilinç düzeyi ve mikrogenetik bilinç düzeyi ile oluşmaktadır. Filogenetik bilinç düzeyi ile kültürel-tarihsel bilinç düzeyi çevresel yaklaşım başlığında ele alınırken, **ontogenetik, örgütün yaşam sürecince edindiği bilinç düzeyi ve mikro genetik, anbean yaşayarak edindiği anlık bilinç düzeyi örgütsel yaklaşım başlığında ele alınmaktadır.** Eğer örgüt, temsil ettiği alanda dünyada ilk kurulan örgüt ise hem filogenetik hem de kültürel-tarihsel bilinç düzeyini oluşturarak, aynı alanda dünyada yeni örgütler kuruluncaya kadar yoluna devam edecektir. Eğer örgüt dünyada değil ülkesinde ilk kurulan örgüt ise kültürel-tarihsel bilinç düzeyi oluşturarak aynı alanda ülkesinde yeni örgütler kuruluncaya kadar öncü olarak yoluna devam edecektir. Bu araştırmada **STK'lar tüm ilçelerde hemen hemen aynı zamanda kurulmuştur. Fakat örgütsel bilinç düzeyi, çevresel koşullara ve gerçekleştirdikleri projelere bağlı olarak yaşadıkları tecrübeler ile şekillenmektedir.**

ANALİZ

SİVİL TOPLUM, SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI, ETKİNLİK TEORİSİ VE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK ARASINDAKİ YAŞAMSAL İLİŞKİYE YÖNELİK DEĞERLENDİRME

Dokuzuncu yüzyıldan bugüne kadar süregelen değişimler sonucunda, kapitalizm hayatın her yerine nüfus etmiştir ve belirli amaçlarla Yaradan tarafından dünyaya gönderilmiş insan, sadece ekonomik yönden kıymetlendirilen bir meta (mal) haline getirilmiştir. **Günümüzde “ekonomik insan” modeli olarak da adlandırılan bu durum, insanların yaşadıkları bireysel ve toplumsal sorunların çözülmesinde etkili olamamıştır.** Bu nedenle günümüzde yaşanan bu sorunların **nasıl çözüleceği** konusunda anlamlı sonuçlar bulmak için bu sorunları üreten ekosistemin ve düşünsel temellerin incelenmesi gerekmektedir.

SİVİL TOPLUM, SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI, ETKİNLİK TEORİSİ VE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK ARASINDAKİ YAŞAMSAL İLİŞKİYE YÖNELİK DEĞERLENDİRME

Cumhuriyet tarihinden günümüze ülkemizde, **son on yılda kamu, özel sektör ve sivil toplum, sorunları çözmek için diğer on yıllara göre daha yüksek oranda örgütlenebilmekte ve daha çok çalışmalar, etkinlikler gerçekleştirebilmektedir.** Ülkemizde STK kurulması için uygun ekosistem vardır.

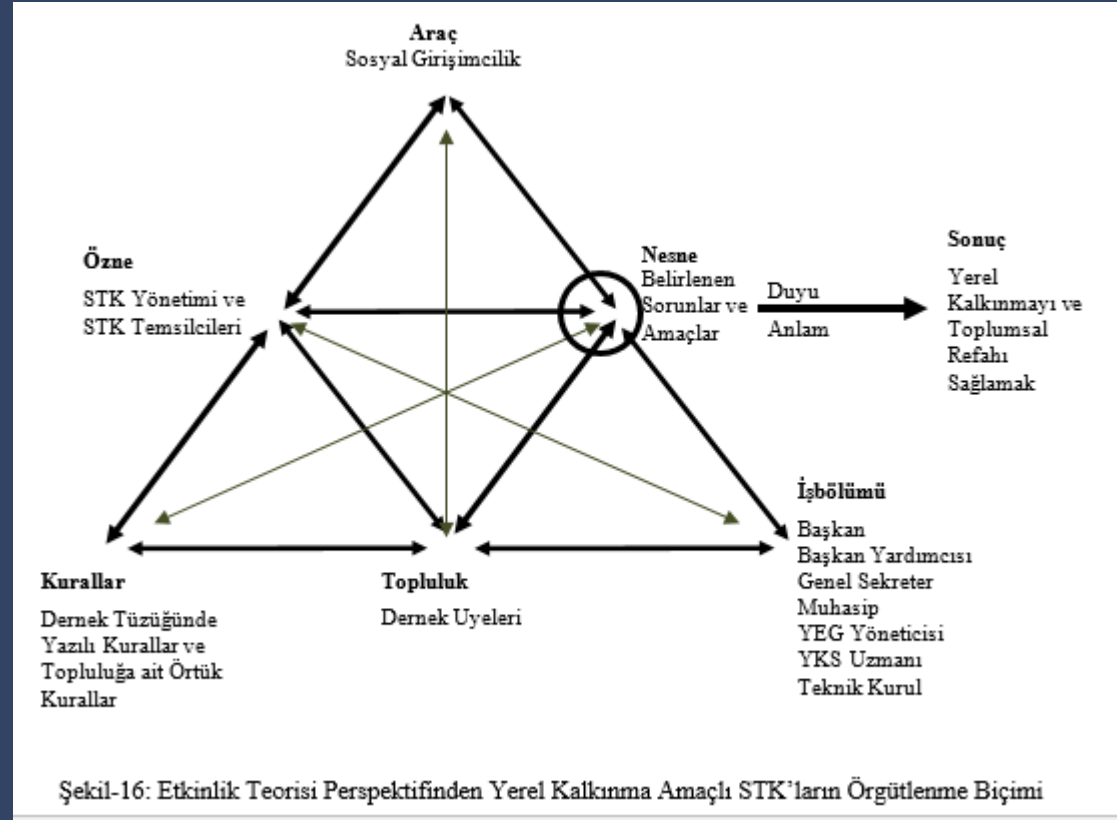
SİVİL TOPLUM, SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI, ETKİNLİK TEORİSİ VE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK ARASINDAKİ YAŞAMSAL İLİŞKİYE YÖNELİK DEĞERLENDİRME

Kamudan ve özel sektörden bağımsız olarak sivil toplumdan bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları örgütler, STK'lar insanların bir araya gelerek oluşturdukları yapılardır. **STK'lar, günümüz burjuvazim anlayışında, geleneksel (cemaatçi) yapıdan kopan önce bireysel olarak yalnızlaşan sonrasında ise kopan bağları yeniden oluşturmak için insanların düşünceleri doğrultusunda kamudan ve kar etme duygusundan ötede bir araya gelerek bir amacı gerçekleştirmek istedikleri yapılardır.** İnsanlar kurdukları bu yapılarda belirledikleri amaçları gerçekleştirmek için bir anlayış biçimini benimsemeli ve bir yönetim modeli ile örgütlenme biçimi uygulamalıdır.

STK'ların kuruluş felsefesine en uygun yönetim ve örgütlenme anlayışı, etkinlik teorisidir. Etkinlik teorisi, bir araya gelmeyi (sosyal yaşamı) ve birlikte yapmayı (kolektif yaşamı) temel olarak benimseyen sürekli değişim ve gelişimi barındıran, örgütlenme biçiminde özne, nesne (amaç), araç, kurallar, topluluk ve işbölümünü içeren nihayetinde bir sonuca ulaşmayı hedefleyen, olayları filogenetik (türe ait bilinç düzeyi), kültürel tarihsel bilinç düzeyi, ontogenetik (bireyin yaşam süresince elde ettiği bilinç düzeyi) ve mikrogenetik (anbean yaşanarak elde edilen bilinç düzeyi) ile ele alarak çözümleyen bir yönetim anlayışıdır. Bu yönetim anlayışında araç olarak sosyal girişimcilik kullanılmalı, nesneye, amaca ulaşmak diğer bir deyişle **çözölemeyen toplumsal sorunları çözmek için etkinlik teorisi perspektifinden yönetim modeli ve örgütlenme biçimi oluşturulmalıdır.**

Nihayetinde sivil toplum gerek kamu ve özel sektör ile işbirliği yaparak gerekse tıpkı İslam Dini Peygamberi Hazreti Muhammed (s.a.v.) veya Osmanlı Devleti zamanındaki gibi tek başına ve kendine özgü hümanist kültürle oluşturduğu vakıf gibi **STK örnekleriyle, toplumda gelir dağılımındaki farklılıkların giderilebileceği, sosyal yardımlaşma ve sosyal huzurun daha yüksek düzeyde sağlanabileceği öngörülmektedir.**

Yerel kalkınmayı amaçlayan STK'lar etkinlik teorisi kapsamında incelendiğinde; yerel kesimde yaşayan gerçek ve tüzel kişiler, belirledikleri amaçları gerçekleştirmek ve sorunları çözmek için bir araya gelerek bir topluluk oluşturarak, sosyal girişimcilik (sosyal girişimci, sosyal yenilik, sosyal girişimci organizasyon, sorun odaklı olma, sosyal değer oluşturma) aracını kullanarak, topluluktaki kuralları, işbölümlerini ve uygulamaların nasıl yapılacağını içeren bir tüzük hazırlayarak, belirledikleri isim altında örgütlenmişlerdir (Şekil-16).

Şekil-16: Etkinlik Teorisi Perspektifinden Yerel Kalkınma Amaçlı STK'ların Örgütlenme Biçimi

4. ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Sosyal girişimciliğin ana faktörleri olan çevresel, örgütsel ve bireysel faktörler bağlamında değerlendirilmiştir. Çevresel faktörler politik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik boyutlarda, bireysel faktörler psikolojik ve demografik boyutlarda, örgütsel faktörler ise etkinlik teorisi perspektifinden STK'lar ve STK yapıları boyutlarında ele alınmıştır.

1. Sosyal girişimcilik için temel zorunluluk olan çevresel faktörlerden politik çevre boyutu sivil toplum varlığı ARDA'ya sahip ülkelerde oluşabilmektedir (Çaha, 2016: 38; Smith, 2006: 1-12; Paine, 2017: 75-190; Keane, 1994: 65-66; Tocqueville, 2016: 142-157; Doğan, 2015: 129-133). **Günümüz Türkiye'si, ARDA'ya sahip ülke olduğundan sivil toplumun varlığı da söz konusudur.** STK'lar yalnızca sivil toplum varlığı olan ülkelerde örgütlenebileceğinden ülkemizde de STK'lar örgütlenebilmektedir. Ülkemizde örgütlenme hakkı anayasal haklar kapsamında güvence altına alınmış temel haklardandır. Ülkelerde çözilemeyen toplumsal sorunların çözülmesi, sosyal girişimcilik olarak tanımlanırken sosyal girişimciliğin gerçekleşebilmesi için kamu ve özel sektörün dışında sivil toplumun varlığı da çok önemlidir. **Bu nedenle sosyal girişimciliğin gerçekleşmesi için uygun ekosistem, ARDA'ya sahip ülkelerde ve günümüz Türkiye'sinde bulunmaktadır. ARDA'ya sahip Kuzey Kore devletinde veya MÜSDİDA'ya sahip Küba devletinde sivil toplumun oluşması için uygun ekosistem bulunmamaktadır.**

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Türkiye'deki ekosistem sosyal girişimcilik için uygun olmasına rağmen;

1. Yerel düzeyde kamu, kamu niteliğindeki meslek örgütlerinin yöneticileri veya çalışanları, **kendi mevcut durumlarını korumak amacıyla yeniliklere veya yeni oluşumlara karşı aşkın devlet anlayışı düşüncesiyle yaklaştıkları ve**
2. Merkezden atanarak gelen bazı kamu görevlilerinin, **kendilerini yerel kesimde yaşayanlardan farklı görerek sivil topluma ön yargı ile yaklaştıkları ve kendilerini yerel kesime ait hissetmedikleri** tespit edilmiştir.
3. Bununla birlikte yerel kesimde bulunan **kamu kuruluşu niteliğinde sayılan meslek örgütlerinin veya meslek örgütü yöneticilerinin bir kısmının da statükolarını korumak maksadıyla aşkın devlet anlayışını benimsedikleri** gözlemlenmiştir.

Oysaki **çözülemeyen toplumsal sorunların çözülmesinde kamu, özel sektör ve sivil toplum örgütleri arasında işbirliğinin önemi günümüzde yadsınamaz bir gerçek** olarak karşımızda durmaktadır. Yerel kesimde yaşayanların çoğunluğu, kendi çalışma veya yaşam alanlarında karşılaştıkları sorunları çözmek için STK adı altında örgütlenme anlayışından uzaktırlar. Bu olumsuzluğun sebebi ise geçmişte yerel kesimde yaşanan olumsuz örneklerdir.

Bu bağlamda **yerel kesimde statükolarını korumaya çalışan kamu, kamu kuruluşu niteliğindeki meslek örgütleri yöneticilerinin sergiledikleri aşkın devlet anlayışını içeren statükocu tavırlar, yerel kesimde değişimi engellerken yerelin gelişmesine ve büyümesine engel olurken ve yerel kesimlerin göç vererek küçülmesine neden olmaktadır. Sivil toplumun örgütlenerek kendi sorunları sürdürülebilir bir şekilde çözebilmesi için il ve ilçelerde valilerin, kaymakamların, kamu yöneticilerinin ve kamu görevlilerinin, kamu kuruluşu niteliğinde sayılan meslek örgütlerinin veya meslek örgütü yöneticilerinin sivil toplumu örgütlenmeye teşvik etmeleri ve ekonomik yardımlarla desteklemeleri gerekmektedir.**

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

2. Sosyal girişimcilik ile sosyo-kültürel çevre incelendiğinde, Hofstede'in kültür analizine göre; **Türk insanının yüksek oranda belirsizlikten kaçındığı, Türk toplumunun bireycilik-toplumculuk boyutunda toplumcu olduğu, güç mesafesinde ise yüksek derecede güç mesafesinin bulunduğu, erillik dişillik boyutunda da dişillik önne çıktığı** görülmektedir (Robbins ve Judge, 2013: 184-186). Hofstede'in (1993) kültür analizine göre, **girişimcilik yönünden olumsuz olan toplumculuk ve dişillik özellikleri sosyal girişimcilik açısından olumlu bir durum oluşturmaktadır. Kentlerde ticari girişimcilik baskın iken, kırsal alanlarda sosyal sorunların varlığı sosyal girişimciliğe uygun ortamı hazırlamaktadır** (Güler, 2008: 192-193). Girişimcilik faaliyeti bulunan çevreye göre farklılık göstermektedir (Aytaç ve İlhan, 2007: 116). Bu nedenle **ülkemiz kırsal alanları ve Türk toplumunun sahip olduğu kültür, sosyal girişimcilik için uygun ortamı sağlamaktadır.**

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

3. Sosyal girişimciliği örgütsel ve bireysel faktörler açısından değerlendirdiğimizde, birey veya örgüt kendi bilincini, etkinlik teorisi perspektifinin sosyo-tarihsel yaklaşım ile türe ait bilinç (filogenetik) düzeyi, türün tarihsel-kültürel (kültürel tarihsel genetik) bilinç düzeyi, bireyin-örgütün kendi yaşam sürecindeki (ontogenetik) bilinç düzeyi ve anlık yaşanan birey-örgüt (mikrogenetik) bilinç düzeyiyle birlikte geliştirerek oluşturmaktadır. ARDA'ya sahip ülkelerde, liberal anlayışa sahip ülkelerde toplumsal dönüşüm; ilk örgütlenme hali olan “kabile toplumu” olarak da adlandırılan “geleneksel toplum”dan, çekirdek aileye dönüşerek “bireysel yaşama” geçiş, sonrasında ise bireysel yaşamdan sosyal ara kuruluşlarla diğer bir ifade ile sivil toplum örgütleriyle yeniden sosyal bağlar ve ağlar kurarak “sosyalleşmiş topluma” geçiş aşamaları neticesinde oluşmaktadır. Sivil toplum örgütleriyle oluşturulan sosyalleşmiş toplum, birlikte olma (sosyal yaşam) ve birlikte yapma (kolektif yaşam) bilincini geliştirerek çözülemeyen toplumsal sorunları çözmektedir. 1980’lerde liberal ekonomik politikalara geçen ülkemizde sivil toplum ve STK varlığı son on yılda gözle görülür bir biçimde artarken, toplumumuzun sosyalleşmiş toplum olma yönünde “bireysel yaşamdan sosyal ara kuruluşlarla yeniden sosyal bağlar oluşturma evresinde” diğer bir ifade ile sivil toplum varlığı açısından bebeklik veya çocukluk çağında olduğu söylenebilir. Bu durum il ve ilçe düzeyinde farklılıklar göstermektedir. Özellikle ilçe kuruluş tarihi daha eski ve ilçe şehirleşme oranı daha yüksek olan ilçelerde bulunan sivil toplum kuruluşunun diğerlerine oranla sayıca daha çok olduğu ve buna bağlı olarak bir ilçede daha yüksek düzeyde sivil toplum kültürünün olduğu tespit edilmiştir. Bu ilçelerde sivil toplum, bebeklik veya çocukluk çağıının ötesinde olgunlaşma çağındadır. Bireyler sivil toplum örgütleriyle yeniden sosyal bağlar ve ağlar kurarak sosyalleşmiş topluma dönüşmüştür veya dönüşmektedir.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

4. Sosyal girişimciliği örgütsel faktörler açısından değerlendirdiğimizde, etkinlik teorisi perspektifinden ülkemizde STK ve sivil toplum bilincinin; öncelikle sivil toplum görüşlerinde belirtilenler ve insan türüne ait gelişimden elde edilen edinimler, sonrasında sivil toplum adına dünyada ve ülkemizde oluşturulan tarihsel-kültürel uygulamalar gibi yaşanan toplumdaki kültürel tarihsel edinimler, daha sonrasında ise bireyin-örgütün-toplumun kendi yaşam sürecince elde ettiği edinimler ve en sonunda bireyin-örgütün-toplumun anlık, tek etkileşimli bir zamanlı edinimler sonucunda oluştuğu görülmektedir. Geçen yüzyılda yapılan araştırmalarda; insanın, bilincini araç olarak kullanarak etrafındaki uyarıcıları şekillendirmesi, sonrasında şekillendirdiği uyarıcıyı araç olarak kullanması, insanın araştırmalarda nasıl ele alınacağı konusu incelenmiştir. Etkinlik teorisi olarak da adlandırılan bu araştırma konusu, sivil toplum ve STK'ların örgütlenmesi alanları ile doğrudan ilgilidir. Şöyle ki; **etkinlik teorisi**, özne, araç, nesne, kurallar, işbölümü, topluluk ve sonuç ana öğelerinden oluşan organize olmuş **karşılıklı etkileşimlerle sürekli gelişim ve değişimin olduğu bir sosyal ve kolektif yapıyı, ağ ve ağları ifade etmektedir**. Etkinlik teorisinin **kurum ve kuruluşlar için 'bir yönetim ve örgütlenme modeli' olduğu ve bahsedilen tüm bilgiler ışığında STK'lar için ise en uygun yönetim ve örgütlenme modeli olduğu sonucuna ulaşılmıştır**. STK'lar etkinlik teorisi bağlamında örgütlenerek, sosyal girişimciliği gerçekleştirme, toplumsal refahı sağlama potansiyeline ve örgütsel yapıya sahip olabilirler.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

5. **İktisadi insan bakış açısı, küreselleşen günümüz dünyasında birçok sorunu kronikleştirerek içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Bu sorunları çözebilmek için yeni bir bakış açısına ihtiyaç olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Yeni bakış açısının temelini ise sosyal (toplumcu) insan bakışı oluşturmaktadır. Sosyal insan bakışı, temelinde sadece kâr etme anlayışı olan insan bakışını reddetmektedir ve çözilemeyen toplumsal sorunları toplumla ters düşmeden çözme anlayışını benimsemektedir. Çözilemeyen toplumsal sorunların toplumla ters düşmeden çözülmesi anlayışını ifade eden sosyal girişimcilik, sosyal girişimci, sosyal yenilik, sosyal girişimci organizasyon ve sorun odaklı olma bileşenlerinden oluşmaktadır. Sosyal yenilik kapsamında her zaman yeni birşeyler bulma anlamına gelmediğinden, geçmişte uygulanan güzel örneklerin yeniden uygulanması da yeniliktir. Bu nedenle çözilemeyen toplumsal sorunlara, geçmiş yıllarda uygulanan İslam Dininde belirtilen sosyal hayata yönelik uygulamalarla (Karaman, vd., 2004: 1-604; Hz. Muhammed (s.a.v.): 632; Ünal, 2012: 10-254; Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014: 108-279), ve kendine özgü hümanist kültürle Osmanlı Devleti'nde, İslam dini Peygamberi Hazreti Muhammed (s.a.v.) zamanından beri İslam devletlerinde ve Selçuklu'larda oluşturulan vakıf örnekleriyle, yaklaşılarak toplumda gelir dağılımındaki farklılıkların giderilebileceği, sosyal yardımlaşma ve sosyal huzurun daha yüksek düzeyde sağlanabileceği (Öztürk, 1995: 121-125; 203) ön görülmektedir.**

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

6. Sosyal girişimciliği bireysel faktörlerden psikolojik boyutlarda değerlendirdiğimizde,

a. Sosyal girişimciliği gerçekleştirmeyi amaçlayan STK'larda, sosyal girişimcilik konusunda farkındalığın var olması ve sosyal girişimciliği gerçekleştirecek yeterli örgütsel potansiyele sahip olması beklenmektedir. Örgütlerde bulunan sosyal girişimciler, sosyal girişimcilerde bulunan bireysel faktörlerin psikolojik yönleriyle değerlendirildiğinde sosyal girişimcilerin, **risk alma boyutunda "yüksek oranda risk alabildikleri"**, **özgüven-özyeterlilik boyutunda "yüksek oranda özgüven-öz yeterliliğe sahip oldukları"** ve **kişisel yaratıcılık-yenilikçilik boyutunda "yüksek oranda kişisel yaratıcılığa-yenilikçiliğe sahip oldukları"** tespit edilmiştir.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

7. Sosyal girişimciliği bireysel faktörlerden demografik boyutlarda değerlendirdiğimizde;

- a. **Sosyal girişimciler, kamu, özel sektör, STK'lar, kadınlar, gençler ve çiftçiler olmak üzere toplumun her kesiminden oluşabilmektedir ve STK'ların yönetim kurullarında görev almaktadır.** Ancak yerel kesimde kalkınmayı sağlayacak sosyal girişimciler büyük oranda kamuyu temsil eden kaymakamlık, belediye, odalar ve muhtarlıklar bünyesinde çalışmaktadır. Sosyal girişimciler, esnaf, öğrenci, çiftçi, memur, ev hanımı gibi toplumdaki her meslek grubundan olabilmektedir.
- b. **Sosyal girişimciler, çoğunlukla yükseköğretim programları mezunlarından oluşmakta ve okul hayatındaki başarı durumu ise orta üzeri düzeydedir.** Araştırma sonuçları, sosyal girişimcilik ile eğitim arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik yapılan araştırma sonuçları ile (Aktaran Güler, 2008: 21-22; Özdemir, 2015: 61-63; Durak, İrmış ve Özdemir, 2017: 40) benzer özellikler göstermektedir.
- c. **Sosyal girişimcilerin, girişimcilik ve sosyal girişimcilik alanlarında eğitim alarak farkındalığa sahip oldukları tespit edilmiştir.** Bu sonuç girişimcilik eğitimleri ile girişimcilik faaliyetini gerçekleştirme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarla (Durak, İrmış ve Özdemir, 2017: 40) benzer sonuçları içermektedir.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

7. Sosyal girişimciliği bireysel faktörlerden demografik boyutlarda değerlendirdiğimizde;

d. **Sosyal girişimcilerin, çoğunlukla ailelerinde (baba, anne, ağabey, eş, amca gibi) veya yakın çevresinde girişimci/sosyal girişimciler bulunmaktadır.** Bu sonuç sosyal girişimcilerle yapılan araştırmanın, girişimcilerle ilgili yapılan araştırmada belirtilen **aile ve yakın çevrenin girişimciliği pozitif etkilediği sonucu** ile (Bozkurt, 2006: 96; Durak, İrmış ve Özdemir, 2017: 42; Kırılmaz, 2012: 131; Güler, 2008: 25-26) benzerlik göstermektedir.

e. **Sosyal girişimcilerin genellikle orta gelir düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir.** Bu sonuç literatürde belirtilenlerle (Uysal, 2016:141-147; Yerasimos, 2001: 14-16) paralellik göstermektedir.

f. **Sosyal girişimcilerin genellikle 26 ile 50 yaş aralığında oldukları görülmüştür.** Araştırma sonuçları, dünyada ve ülkemizde girişimcilik yaşı ile yapılan araştırma sonuçları ile (Güler, 2008: 21; Durak, İrmış ve Özdemir, 2017: 42; Global Entrepreneurship Research Association, 2018: 120-121) benzer özellikler göstermiştir.

g. **Sosyal girişimciler, diğer girişimciler gibi çoğunlukla erkeklerden oluşmaktadır.** Araştırma sonuçları dünyada ve ülkemizde yapılan çalışmalarla (Durak, İrmış ve Özdemir, 2017; Kaygın, 2017: 38; Güler, 2008: 18-20; Global Entrepreneurship Research Association, 2018: 15) benzer özellik göstermiştir.

h. **Sosyal girişimciler, çoğunlukla STK faaliyetlerine ve toplumsal faaliyetlere katılım sağlamaktadır.**

i. **Sosyal girişimciler, STK ve toplumsal faaliyetlere büyük oranda topluma, ilçeye, insanlara, çevreye faydalı olmak ve toplumsal sorunlara çözüm üretmek için katılmaktadır.** Araştırma sonuçları literatürde belirtilenlerle (Uysal, 2016: 141-147) benzerlik göstermektedir.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

7. Sosyal girişimciliği bireysel faktörlerden demografik boyutlarda değerlendirdiğimizde;

- j. **Sosyal girişimciler, büyük oranda dini inançları gereği ibadetlerini yerine getirmektedir.** Bu sonuç literatürde belirtilenlerle (Güler, 2008: 180-186; Durak, İrmış ve Özdemir, 2017: 41; Marangoz, 2018: 66; Uysal, 2016: 27-28; Wilson ve Janoski, 1995: 137) benzer özellik göstermektedir.
- k. **Sosyal girişimciler, toplumsal sorunların farkındadırlar ve sosyal girişimcilik hakkında bilgi sahibidirler.**
- l. **Sosyal girişimciler, STK ve toplumsal faaliyetler ile yöneticilik ve STK yöneticiliği hakkında bilgi sahibidirler.**
- m. **Sosyal girişimciler, çözölemeyen sorunları çözebilecek bilgi ve yeteneğe sahiptirler ve sosyal girişimcilerin gerçekleştirdiği örnek çalışmalar bulunmaktadır.**
- n. **Sosyal girişimciler, işbirliğine açıktır ve toplumsal sorunları tespit etmek için araştırma/çalışma gerçekleştirmişlerdir ve tespit edilen sorunların çözölmesine yönelik öncelik sıralamasını üyelerin/halkın katılımı ile yapmışlardır.**

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

8. **Sosyal girişimciliğin çevresel faktörleri**, sosyo-ekonomik göstergeler ile ilçe **okuryazarlık oranı**, **dernek üye sayısı** ve **ilçedeki dernek sayısı arasındaki ilişki açısından incelendiğinde;**

a. Sosyal girişimcilerin bulundukları ilçenin okuryazarlık oranları ve ilçedeki dernek sayısı ile şehirleşme oranı, tarım sektörü çalışma oranı, sanayi sektörü çalışma oranı, hizmetler sektörü çalışma oranı, ilçedeki dernek sayısı, işsizlik oranı ve tarımsal üretim sırası arasında anlamlı düzeyde ilişki yoktur.

b. Sosyal girişimcilerin bulunduğu derneğin üye sayısı ile şehirleşme oranı, sanayi sektörü çalışma oranı, hizmetler sektörü çalışma oranı, okuryazarlık oranı, ilçedeki dernek sayısı, işsizlik oranı ve tarımsal üretim sırası arasında anlamlı düzeylerde ilişki yoktur. Ancak sosyal girişimcilerin bulunduğu derneğin üye sayısı ile tarım sektörü arasında anlamlı ilişki vardır. Bu anlamlı **ilişkiden tarım sektörü çalışma oranı yüksek olan ilçelerde bulunan yerel kalkınmayı amaçlayan derneklerin üye sayısının da yüksek olduğu** görülmektedir.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

9. Sosyal girişimcilik, sosyo-ekonomik göstergeler ile STK'lar ve STK faaliyetleri arasındaki ilişki açısından incelendiğinde;
- a. Sosyal girişimcilerin STK faaliyetlerine katılım durumu, toplumsal faaliyetlere katılım durumu ve STK'lar hakkındaki bilgi düzeyi ile okuryazarlık oranı, dernek üye sayısı ve ilçe dernek sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
 - b. Sosyal girişimcilerin STK yönetim kurulu üyeleriyle akrabalık durumu ile bulundukları ilçenin fert başı gelir sırası, tarım sektörü çalışma oranı, sanayi sektörü çalışma oranı, hizmetler sektörü çalışma oranı ve işsizlik oranı ile arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
 - c. **Sosyal girişimcilerin STK yönetim kurulu üyeleriyle akrabalık durumu ile okuryazarlık oranı ve şehirleşme oranı arasında anlamlı bir ilişki vardır.** Bu anlamlı ilişkiden **STK yönetim kurulu üyeleriyle akrabalık durumu olan katılımcıların bulundukları ilçelerdeki okuryazarlık ve şehirleşme düzeylerinin diğerlerine göre daha düşük düzeylerde olduğu** görülmüştür.
- Örgütsel faktörlerden sosyal girişimcilerin STK yönetim kurulu üyeleriyle akrabalık durumları göz önüne alındığında, **akrabalık ilişkisinin az oranda olması dahi ülkemizde STK'larda patronaj ve nepotizmin özellikle okuryazarlık ve şehirleşme oranının düşük düzeylerde olduğu yerlerde varlığını göstermektedir.** STK'larda nepotizm ve patronajlığın olmaması, daha iyi bir yönetim sergilenmesine (Bayhan, 2002: 12) ve sosyal girişimciliğin gerçekleştirilmesine önemli katkı sağlamaktadır. İlçelerde **okuryazarlık ve şehirleşme oranı arttıkça nepotizm (adam ve akraba kayırmacılık) durumu da olmamaktadır sonucu çıkarılmaktadır.**

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

10. **Ülkemizde sosyal girişimciliğin önündeki en büyük engel ekonomik yetersizliktir.** Bu engelin kaldırılması için kamu, özel sektör ve STK'ların yenilikçi yöntemlerle, ekonomik destek programlarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
11. İnsanları STK örgütlenmesinde sosyal girişimci olmaya veya sosyal girişimcilik etkinliği içinde yer almaya iten nedenler bireysel, çevresel ve örgütsel faktörlerle incelenerek yukarıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuç olarak **sosyal girişimcilik** yerel alanlardan küresel alanlara kadar **gelişen ve olgunlaşan toplumların özelliklerine göre kendine özgü bir sınırlandırılmaz özellik göstermektedir.**
12. Etkinlik teorisi bağlamında bahsedilen öğelerle oluşturulan **etkinlik sistemi, STK'lar ve sosyal girişimciliğin sınırlandırılmaz özelliği ile uyumlu, her yöreye ve topluma göre uygulanabilirliği ile sürekli değişimi sağlayacak bir yönetim modeli** olarak uygulanabileceği öngörülmektedir.

5. ÖNERİLER

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, sivil toplumun gelişmesi ve sivil toplum yapılarının daha iyi yönetilebilmesi için, kamuya, özel sektöre, STK'lara, sivil topluma ve bireylere müteakip maddelerde belirtilen öneriler sunulmuştur.

1. Küreselleşen iktisadi dünyada çözölemeyen toplumsal sorunların çözölməsi için yeni bakış açılarına ihtiyaç duyulduğu, sorunların hala devam etmesinden ve 2020 yılında tüm dünyada yaşanan Covid-19 küresel salgınında birçok devlet ve Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası organizasyonlarının yaşadıkları çaresizlikten anlaşılmaktadır. Bu yeni bakış açısının temelinde küreselleşen dünyada **önceliğin 'iktisadi konular değil sosyal konular olması gerektiği'** açık bir şekilde görölmektedir. Bu nedenle sosyal konuların belirlenmesi, incelenmesi ve çözüme kavuşması için en önemli öncelik, **sivil toplumun, kamu ve özel sektör gibi eşit temsil ve oy hakkı verilerek sürece dâhil edilmesi, günümüzde sıklıkça tartışılan temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçiş için bir zorunluluktur.**
2. Dünyada ve ölkemizde STK'lar çözölemeyen toplumsal sorunların çözölmesinde etkin olarak kullanabilir. Bu nedenle **STK'ların çözölemeyen toplumsal sorunları çözmeleri diğeri bir ifade ile sosyal girişimciliği gerçekleştirmeleri için kamu ve özel sektör tarafından "ekonomik yardım ve hibelerle" desteklenmelidir.**

ÖNERİLER

3. Gerek küresel ve ulusal gerekse yerel düzeyde kamu ve özel sektör, çalışanları ve yöneticileri ülkemizde sivil toplumun güçlenerek çözülemeyen toplumsal sorunları çözerek toplumsal refahın sağlanması maksadıyla; STK'ları, işbirliği, gönüllü çalışmalar gibi yardımlarla destekleyerek ve STK'ların kurumsal kapasitesinin artırılmasına katkı sağlayarak sivil toplumun kendi kendine bir ebeveynin gözetimindeki gibi bebeklik çağından yetişkinlik çağına hızlı ve yüksek şuurlu bir şekilde geçmesine yardımcı olmalıdır.
4. Sivil toplum, STK ve STK yönetimi konularına yönelik çalışmalar ve araştırmalar, toplum 5.0 veya toplum çağı olarak adlandırılan bu dönemde artarak devam ettirilmeli ve teşvik edilmelidir.
5. Gerek küresel ve ulusal gerekse yerel düzeyde, sivil toplum ve STK bilincinin artırılması için kamu ve özel sektör gerçekleştireceği tüm faaliyetlerde STK'ları, toplumsal sorunları çözmeye yönelik işbirliği yapılan en güçlü aktör/paydaş olarak görmeli ve davet etmelidir.
6. Çözülemeyen toplumsal sorunların çözülmesi için kamu, özel sektör ve STK'lar sorunları, masanın etrafında kazan-kazan stratejisi yaklaşımı ile çözmeye çalışmalıdır.
7. Çözülemeyen toplumsal sorunların çözülmesi için kamu, özel sektör ve STK'lar, sivil toplumun diğer bir ifade ile halkın katılımını sağlayacak şekilde gerek küresel ve ulusal gerekse yerel düzeyde sosyal girişimcilik eğitimleri düzenlemeli ve iyi uygulama örneklerini paylaşmalıdır.

ÖNERİLER

8. Gerek küresel ve ulusal gerekse yerel düzeyde, sivil toplum ve STK bilincinin artırılması ve STK'ların daha iyi yönetilebilmeleri için **STK yönetimleri, etkinlik teorisini bir STK yönetim modeli olarak STK'larda uygulamalı ve kurumsal/yönetimsel kapasitesini artırmalıdır.**
9. **STK'lar, yaptıkları, bulundukları ve faaliyet gösterdikleri alanlarda gerçekleştirdikleri tüm etkinlik ve eylemlerini, işbirlikleri ve ortaklıkları, projelerini ve proje bütçelerini, hibe kaynaklarını kamuoyu ile şeffaf ve hesap verilebilir bir şekilde oluşturdukları sosyal medya hesapları ve web sitelerinden paylaşmalı ve üyelerine duyurmalıdır. Gerekirse bu konuda farkındalık eğitimleri vermelidir.**
10. **STK'ların, gerçekleştirdikleri tüm etkinlik ve eylemler, işbirlikleri ve ortaklıklar, projeler ve proje bütçeleri, hibe kaynakları; anayasada belirtilen temel hak ve özgürlükler kapsamında yer alan örgütlenme hakkını engellemeyecek, aynı zamanda ülkenin bölünmez bütünlüğünü, ulusal güvenliği ve bireylerin yaşam-mülkiyet haklarını tehlikeye atmayacak ve yok etmeye çalışmayacak şekilde mevzuatta belirtilen yetkili organlarca izlenmelidir.**

ÖNERİLER

11. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü ülkemizde STK'larla ilgili faaliyet gösteren önemli kamu kurum ve kuruluşlarıdır. Bu kamu kurum ve kuruluşlarını **tek bir örgütsel yapı ve yönetim altında birleştirilerek, li bir şekilde yönetilmesi** sağlanmalıdır.
12. Ülkemizde sivil toplum felsefesinin ve sivil toplum kültürünün yaygınlaştırılması için sivil toplum hakkında **lise ve üniversitelerde "sivil toplum" temel eğitimi verilmeli ve ilkokuldan üniversiteye kadar eğitim gören öğrencilerin her ders döneminde sivil toplum ve STK faaliyetlerine zorunlu olarak katılımı sağlanmalıdır.**
13. Sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi ve sivil toplumun, toplumsal sorunları çözme yeteneği kazanması için ilgili **STK'lara, belediyelerin yürüttüğü çöp toplama ve temizlik işleri, yaşlı ve çocuk bakım hizmetleri gibi bazı kamusal işler ücret karşılığında veya hizmet satın alma yöntemiyle yaptırılmalıdır.**
14. Toplumda sosyal girişimcilik faaliyetlerinin artması ve çözülemeyen toplumsal sorunların çözülmesi için **sosyal girişimcilik eğitimleri lise ve üniversitelerde verilmelidir.**

KAYNAKÇA:

Polat, Orhan. (2020). Etkinlik Teorisi Bağlamında Yerel 'Kalkınma Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşlarında Sosyal Girişimciliğin İncelenmesi Türkiye Örneği, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD, Yönetim ve Organizasyon BD, Malatya.

Teşekkür ederim.

